

EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIN

NELJÄS SECTION

TAPPAUS K. JA T. v. SUOMI

(valitus no. 25702/94)

TUOMIO

Strasbourg 27. huhtikuuta 2000

Tämä tuomio tulee lopulliseksi Sopimuksen artiklan 44 § 2 mukaisessa järjestyksessä. Toistaiseksi tekstin muutokset ovat mahdollisia.

***

Käännös Anu Suomela 15.07.2000

Huomautuksia

1) Käännöksessä on joissain kohdin epävarmuutta ja tulkintavaikeuksia. Petitillä kirjoitetut sitaatit on käännetty englannista suomeksi, eikä otettu alkuperäisistä asiakirjoista sen vuoksi, että käännös englanniksi ei täysin vastaa suomenkielistä alkuperäistekstiä. Etenkin § 178:ssä oleva hallituksen tulkinta 8 ja 13 artiklojen välisestä suhteesta on niin moniselitteinen, että se on jätetty kääntämättä. Lukija voi tarkistaa koko tekstin alkuperäisestä englanninkielisestä versiosta Finlexistä.

2) Euroopan Neuvoston Ihmisoikeustuomioistuin, eli the Court of European Human Rights, työskentelee jakaantuneena neljään jaostoon = Section. Jokaisella niistä on oma tuomioistuimensa, eli Chamber (= ruotsista tuttu Kamarioikeus, joka vastaa terminä meidän hovioikeuttamme). Se kokoontuu 7 tuomarin kokoonpanossa. Lisäksi on olemassa Grand Chamber, joka vastaa hierarkisesti ehkä meidän Korkeinta oikeuttamme ja kokoontuu 17 tuomarin kokoonpanossa. Tekstissä on käytetty alkuperäisiä nimityksiä, koska suomenkielessä niille ei ole vakiintuneita vastineita. Ehkä meidän eurooppalaisina ja Ihmisoikeussopimuksen allekirjoittajina pitäisi opetella käyttämään näitä kansainvälisiä nimikkeitä.

Anu Suomela

anu.suomela@sexpo.fi tai kaapeli.fi

040 5703034

Tapauksessa K. ja T. v. Suomi

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (neljäs jaos) kokoontui seuraavassa Chamber'in kokoonpanossa:

Mr G. Ress, *presidentti*

Mr M. Pellonpää

Mr I. Cabral Barretto

Mr V. Butkevych

Mrs N. Vajic

Mr J. Hedigan

Mrs S. Botoucharova, *tuomareita*

ja Mr V. Berger, *osaston kirjaaja*

Harkittuaan suljetuin ovin 8. kesäkuuta 1999 ja 30. maaliskuuta 2000, se päättyi seuraavaan tuomioon, joka annettiin viimeksi mainittuna päivänä:

MENETTELY

1. Tapaus alkoi Suomen tasavaltaa vastaan Euroopan Ihmisoikeustoimikunnalle ('Toimikunta') tehdystä valituksesta (no. 25702/94) Yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, aikaisemman 25. artiklan perusteella ('Sopimus').

Valittajat K. ja T. ovat Suomen kansalaisia, syntyneet 1964 ja 1968. He asuvat S:n kunnassa Suomessa. Heitä edusti Toimikunnassa Ms Anu Suomela Perheen Suojelun Keskusliitto Pesue ry:stä. Valitus esitettiin 26. lokakuuta 1994 ja se rekisteröitiin 17. marraskuuta 1994 numerolla 25702/94.

2. Valituksen syy oli saada päätös siitä, olivatko tapauksessa esitetyt tosiasiat vastaajavaltion tekemä loukkaus artikloita 5, 6 § 3 (c) ja (d), 8, 10 ja 12 vastaan, tarkasteltuna joko yksinään tai yhdessä artikla 13:n kanssa.

3. 27. kesäkuuta 1996 Toimikunta päätti antaa valituksen tiedoksi vastaajavaltiolle ja pyytää sitä toimittamaan havaintonsa valituksen valituskelpoisuudesta ja perusteista.

Hallitusta edustava asiamies Mr Arto Kosonen Ulkoministeriöstä toimitti havainnot 7. tammikuuta 1997, valittajat vastasivat 24. huhtikuuta 1997.

4. 4. maaliskuuta 1997 Toimikunta päätti myöntää valittajille maksuttoman käsittelyn.

5. Protokollan No 11, sekä artiklan 5 § 2 mukaan, tapaus siirtyi Tuomioistuimen tutkittavaksi 1. marraskuuta 1998, Työjärjestyksen sääntöjä noudattaen.

Tuomioistuimen Työjärjestyksen 52 § 1 mukaan Tuomioistuimen presidentti, Mr L. Wildhaber, siirsi asian neljännen section käsittelyyn. Chamber'iin kuuluivat Mr M. Pellonpää, joka edustaa Suomea (Sopimuksen artikla 27 § 2 ja Tuomioistuimen sääntö 26 § 1 (a)), sekä Mr G. Ress, virkaa hoitavana section presidenttinä sekä Chamber'in presidenttinä (Sääntö 12 ja 26 § 1 (a)) Muut, jälkimmäisen nimeämät Chamber'ia täydentävät jäsenet olivat Mr I. Cabral Barreto, Mr V. Butkevych, Mrs N. Vajic, Mr J. Hedigan ja Mrs S. Botoucharova (sääntö 26 § 1 (b))

6. Valittajat toimittivat Tuomioistuimelle lisätietoa 25. tammikuuta 1999, johon hallitus vastasi 9. maaliskuuta 1999. Hallitus toimitti lisätietoja 26. toukokuuta 1999.

7. 23. maaliskuuta 1999 Chamber päätti järjestää suljetuin ovin suullisen kuulemisen valituksen valituskelpoisuuden ja perusteiden tutkimiseksi.

8. 11. toukokuuta 1999 Chamber'in presidentti päätti Tuomioistuimen säännön 33 §§ 3 ja 4 perusteella, että kaikki asiaan liittyvät dokumentit ja valittajien nimet ovat salassapidettäviä. Hän päätti myös, että valittajille myönnetty maksuttomuus on voimassa koskien myös heidän edustamistaan Chamber'issa.

9. Kuuleminen pidettiin suljetuin ovin Ihmisoikeuksien rakennuksessa Strasbourgissa 8. kesäkuuta 1999.

Oikeudessa olivat läsnä:

(a) *hallituksen edustajina*

Mr H. Rotkirch, Ulkoministeriö, *asiamies*
Mr A. Kosonen, Ulkoministeriö, *avustava asiamies*
Ms C. Busck-Nilsen,
Ms P.L. Heiliö,
Ms A. Liinamaa,
Mr J. Piha, *neuvonantaja*

(b) *valittajien edustajina*

Mr J. Kortteinen,
Mr S. Heikinheimo, *asiamiehiä*
Ms A. Suomela, *neuvonantaja*

Tuomioistuin kuuli heidän selvityksensä ja myös vastauksensa tuomioistuimen ja useiden sen yksittäisten jäsenten esittämiin kysymyksiin.

10. 8. kesäkuuta 1999 Chamber katsoi valittajien vaatimukset valituskelpoisiksi Sopimuksen 8. ja 13. artiklojen perusteella, koskien lasten huostaanottoa ja siihen liittyviä tapaamisrajoituksia.

11. 9. kesäkuuta, 29. heinäkuuta, 27. elokuuta, 13. ja 15. syyskuuta, 6. lokakuuta ja 15. marraskuuta 1999 valittajat ja hallitus toimittivat joukon asiakirjoja, joko presidentin pyynnöstä tai omasta aloitteestaan.

ASIAN FAKTAT

I TAPAUKSEN OLOSUHTEET

12. Tapahtumien aluksi, valituksen kannalta merkittävää on, että K:lla on tytär P. ja poika M., syntyneet 1986 ja 1988. P:n isä on J. ja M:n isä V. Maaliskuusta toukokuuhun 1989 K. oli vapaaehtoisessa sairaalahoidossa noin kolme kuukautta. Diagnoosin mukaan hän sairasti skitsofreniaa. Elokuusta marraskuuhun 1989 ja joulukuusta 1989 maaliskuuhun 1990 hän oli taas sairaalahoidossa noin kolme kuukautta kyseisen sairauden vuoksi. Vuonna 1991 hän oli sairaalahoidossa vajaan viikon diagnoosilla epätyypillinen tunnistamaton psykoosi. Asiakirjoista ilmenee, että sosiaali- ja terveystieteelliset ovat olleet yhteydessä perheeseen vuodesta 1989.

13. Valittajat asuivat yhdessä kesästä 1991 heinäkuuhun 1993. Vuodesta 1991 P. ja M. asuivat heidän kanssaan. Vuodesta 1991 vuoteen 1993 K. ja J. kävivät huolto- ja tapaamiskäynnillä koskien P:tä. Toukokuussa 1992 P:n huoltajuus siirrettiin J:lle ja hänet määrättiin asumaan tämän luona.

14. K. oli jälleen psykoosin vuoksi sairaalahoidossa 22.4.-7.5.1992, 13.5.-10.6.1992, 11.-17.1. 1993. Hän oli pakkohoidossa 15.5.-10.6.1992. Sairaalamerkinnän 15.5.1992 perusteella K. oli paranoidinen ja psykoottinen.

Sosiaaliviranomaisten merkintöjen mukaan sosiaalityöntekijä ja K:n äiti olivat keskustelleet 19.3.1993. K:n äiti oli sanonut, että hänen tyttärensä terveydentila oli todella huono ja että K. oli tuhonnut lapsuuden valokuvansa, äidin hääkuvan, rikkonut lasin ja puhkonut silmät kaikista valokuvista. K:n äiti oli sanonut olevansa väsynyt tilanteeseen, eikä saanut mitään apua mielenterveystyöntekijöiltä. Hän oli lisännyt olevansa huolissaan ja peloissaan, että 'jotain täytyy tapahtua, ennen kuin K. otetaan hoitoon'.

24.3.1993 K. otettiin tarkkailtavaksi sen arvioimiseksi, pitäisikö hänet määrätä pakkohoitoon, koska hänen oli todettu olevan psykoottinen. Pakkohoidon perusteita ei kuitenkaan todettu olevan, mutta hän jäi vapaaehtoiseen hoitoon 5.5.1993 asti.

15. Väitteen mukaan J. ei sallinut P:n tavata K:ta ja M:ää. Keväällä 1993 oikeus rajoitti

entisestään K:n yhteydenpitoa P:hen. Hän oli tällöin raskaana.

16. Sosiaaliviranomaisten merkintöjen mukaan M:llä ilmeni merkkejä käyttäytymishäiriöistä. 30.3. psykologi raportoi, miten M. oli leikkinyt kahdella nukella ja sanonut hyvin rumilla sanoilla, että ne olivat seksuaalisessa kanssakäymisessä. 17.2.1993 K. kerrotaan rikkoneen peilin M:n nähden, joka oli toistellut: 'Äiti rikkoi peilin ...'

Sosiaaliviranomaisten mm. 24. ja 30.3. tekemien merkintöjen mukaan M:n leikit ja piirustukset olivat tuhoisia. Viimeksi mainitun merkinnän mukaan hän oli myöhemmin yhteisissä lauluharjoituksissa päiväkodissa ollut erittäin vihainen ja uhannut 'tapaa kaikki'. Tilannetta, jossa K. haki häntä kuvataan 'epämiellyttäväksi esitykseksi'. M. huusi ja löi äitiään, joka ei reagoinut. Seksuaalisuuteen liittyvät leikit olivat havaintojen mukaan kuitenkin hävinneet.

7.6.1993 sosiaaliviranomaiset ovat raportoineet, että kun K. ja T. olivat tulleet lastenkotiin, jossa M. oli, tämän käytös oli tyystin muuttunut, hän oli tullut vihaiseksi ja kiroillut jne. T. oli kertonut lastenkodissa, että hän oli todella väsynyt tilanteeseen, ja että hänen mielestään K. tarvitsi sairaalahoitoa. Kun hänelle oli ehdotettu terveyskeskuksessa käyntiä, hän oli tullut todella vihaiseksi.

17. Sosiaaliviranomaisten muistiinpanojen mukaan 31.3.1993 oli pidetty keskustelu, jossa oli ollut K., hänen äitinsä, T. ja joukko sosiaali- ja mielenterveystyöntekijöitä. Tällöin oli todettu, että viranomaisten saattaa olla välttämätöntä puuttua M:n kasvatukseen lastensuojelullisista syistä entistä voimakkaammin. Tuli esiin, että K:n edelliseen sairaalassaoloon liittyen T. oli joutunut väkisin hakemaan hänet ravintolasta, mistä K. oli raivostunut, sillä seurauksella, että hän oli heitellyt tavaroita, esimerkiksi mikro-aaltouuni oli pudonnut lattialle. T. oli todennut, että K. ei kyennyt kontrolloimaan itseään.

18. 3.5.1993 sosiaaliviranomainen päätti S:n sosiaalilautakunnan puolesta sijoittaa M:n lastenkotiin kolmeksi kuukaudeksi. Tämä oli lyhytaikainen tukitoimi, joka perustui vuoden 1983 lastensuojelulakiin (683/1983). Valittajien kanssa neuvoteltiin yhdessä K:n äidin ja sisaren kanssa 8.4.1993 sopivien avohuollon tukitoimien löytämiseksi. Kokouksesta tehtyjen muistiinpanojen mukaan kukaan osallistujista ei esittänyt mitään käytännön toimintatapaa. Valittajia kuultiin taas 21.4., eivätkä he vastustaneet M:n sijoittamista lastenkotiin.

19. Sosiaalilautakunnan pyytämässä lausunnossa lääkärit M.L. ja K.R. totesivat 12.5.1993, että K. ei sillä hetkellä ollut kykenevä huolehtimaan M:stä, mutta hänen mielenterveytensä ei katsottu olevan pysyvä este hänestä huolehtimiselle. Lääkärit M.L. ja K.R. työskentelivät H:n sairaalassa, jossa valittaja oli ollut hoidettavana vuodesta 1991 ylempänä kerrottuina aikoina.

20. 11.6.1993 sosiaalityöntekijä, joka oli 3.5. tehnyt päätöksen M:n sijoittamisesta lastenkotiin ilmoitti kirjallisesti T:n yliopistolliselle sairaalalle ja S:n aluesairaalalle, että hän oli hyvin huolissaan K:n ja syntyvän lapsen terveydestä. Hän pyysi sairaaloita ottamaan yhteyttä välittömästi, kun K. saapuisi sairaalaan, etenkin synnyttämään. Hän esitti myös pyynnön, että terveysviranomaiset kiinnittäisivät erityistä huomiota äidin ja vastasyntyneen väliseen suhteeseen heti alusta lähtien.

21. 18.6.1993 K. otettiin sisään aluesairaalaan, missä hän samana päivänä synnytti J:n. Sairaalan potilaskertomuksen mukaan äiti oli synnytyksen aikana rauhallinen. Synnytyksen jälkeen sairaalalle toimitettiin kirjallisena kiireellinen huostaanottopäätös, jonka mukaan lasta ei saanut antaa äidille. Sen perusteella lapsi siirrettiin lastenosastolle. Äidin käytöksen todettiin olleen osastolla jonkin verran levotonta, mutta ei sekavaa. Potilaskertomuksessa todetaan, että hän ymmärsi tilanteen ja halusi lähteä sairaalasta seuraavana päivänä. Maidonehkäisyresepti kirjoitettiin. Näköjään K. lähti sairaalasta 19.6.1993, eli seuraavana aamuna, ilman jälkitarkastusta. Hän meni äitinsä luo, missä hän alkoi työntää tyhjiä lapsenvaunuja ympäri huoneita.

22. J. otettiin kiireesti pakkohuostaan vuoden 1983 lain 18 pykälän perusteella. Lapsen syntymän jälkeen kaksi sosiaalityöntekijää kertoi päätöksestä K:lle ja T:lle S:n sairaalassa. Sosiaalijohtaja, joka oli tehnyt päätöksen sosiaalilautakunnan nimissä, oli kirjannut, että K:n psyykinen tila oli ollut epävakaa raskauden loppupuolella. Hän totesi, että lapsen terveys olisi vaarassa, jos K. saisi tietää suunnitelmasta ottaa lapsi huostaan. Sosiaalijohtaja totesi myös, että

lapsen isä T. ei voinut taata lapsen kehitystä ja terveyttä. Lisäksi sosiaalijohtaja viittasi perheen pitkäaikaisiin vaikeuksiin mm. K:n vakavaan sairauteen ja toisinaan kontrolloimattomiin tunnereaktioihin, jotka voisivat olla lapsille traumatisoivia, T:n kyvyttömyyteen huolehtia sekä J:stä että K:sta, K:n kyvyttömyyteen ottaa vastaan neuvoja, ettei ollut mahdollista uskoa koko vastuuta J:n kehityksestä T:lle eikä mahdollista järjestää riittäviä avohuollon tukitoimia. Valittajia ei kuultu ennen päätöksentekoa. 24.6.1993 valittajille toimitettiin kirjallisena vastasyntyntä koskeva huostaanottopäätös. Päätös myös faxattiin K:lle.

23. 21.6.1993 sosiaalijohtaja otti myös M:n pakkohuostaan todeten pääasiassa samat syyt kuin J:tä koskevassa päätöksessä 18.6.1993.

24. 21.6.1993 sosiaalilautakunta kirjasi tiedoksi pakkohuostaanotot ja kielsi kaiken valvomattoman kanssakäymisen K:n, J:n ja M:n välillä. Valvottujen tapaamisten määrää ei kuitenkaan rajoitettu. Lautakunta päätti jatkaa M:n ja J:n huostaanottojen valmistelua.

25. Sosiaalityöntekijät järjestivät perhekeskuksessa 21.6. kokouksen ennen vauvan siirtymistä sinne. Valittajat eivät olleet läsnä. Muistiossa mainitaan suunnitelmasta, jonka mukaan äidin käynnit kiellettäisiin kuukaudeksi sen vuoksi, että hänen reaktioitaan ei osattu ennakoita, koska hän oli mm. rikkonut tavaroita kotonaan. Tämän ajanjakson jälkeen hän voisi käydä katsomassa lastaan rajoituksetta henkilökohtaisen hoitajansa kanssa. Tätä suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu. Päiväraportissa on merkintä 24.6.: 'äiti voi tulla henkilökohtaisen hoitajansa kanssa, jos haluaa. Muita vierailuja ei toistaiseksi sallita.'

26. K:ta pyydettiin tulemaan T:n kanssa sosiaalitoimistoon 22.6.1993 klo 11.30, jotta heille kerrottaisiin sosiaalijohtajan 21.6. tekemästä M:ää koskevasta päätöksestä. 24.6.1993 K:lle ja V:lle (M:n biologinen isä) ilmoitettiin kirjallisesti 21.6.1993 tehdystä päätöksestä. Ilmoitus myös faxattiin K:lle.

27. 22.6.1993 K. meni vapaaehtoisesti H:n sairaalaan psykoottisuuden vuoksi, saatuaan lähetteen terveyskeskuksesta. Häntä hoidettiin siellä 30.6.1993 asti. (tässä on kirjausvirhe: K. oli sairaalassa 22.-23.6. ja 30.7.-27.10. suom. huom.)

28. 23.6.1993 J. siirrettiin vastaanottokotiin. T. kävi katsomassa häntä samana päivänä.

29. Heinäkuun alussa 1993 T. muutti pois valittajien yhteisestä kodista, koska sosiaaliviranomaiset olivat kertoneet hänelle, että hänen täytyi katkaista suhteensa K:hon, jos hän halusi pitää J:n. Valittajat jatkoivat tästä huolimatta suhdettaan.

30. 15.8.1993 sosiaalilautakunta vahvisti J:n ja M:n pakkohuostaanotot vedoten samoihin syihin, jotka mainittiin kiireellisessä huostaanottopäätöksessä (ks. § 22 ylempänä), sekä jatkoi K:n tapaamisrajoitusta 15.9.1993 asti. K:n sallittiin tavata lapsia ainoastaan henkilökohtaisen hoitajansa läsnäollessa. Lautakunta painotti, että K:n psyykkinen terveys oli horjuva, että hänellä oli aggressiivisia ja kontrolloimattomia tunteenpurkauksia ja että huostaanotto oli potilaalle psyykkisesti raskas tapahtuma. J:tä koskien lautakunta katsoi sen vuoksi, että hänen henkilökohtainen turvallisuutensa oli vaarassa, jos tapaamiset olisivat valvomattomia. M:n suhteen lautakunta pelkäsi, että K:n vierailut lastenkodissa 'eivät olleet henkilökunnan kontrolloitavissa, mikä ei ollut hänen etunsa mukaista'. Ennen 15.7. tehtyjä päätöksiä valittajia oli kuultu ja he ehdottomasti vastustivat huostaanottoa.

31. 15.6.1993 K. vieraili henkilökohtaisen hoitajansa kanssa molempien lastensa luona. Muistiinpanojen mukaan se oli 'vaikea tilanne'.

32. 19.7.1993 T. muutti J:n kanssa vastaanottokodin perheyksikköön.

33. 20.-21.7.1993 K. oli taas H:n sairaalassa vapaaehtoisesti avo-osastolla psykoottisuuden vuoksi. Hän kuitenkin lähti sairaalasta seuraavana päivänä (oletan, että kyseessä oli kesäkuu 21-22. 6. suom. huom.). 26.7.1993 hänet otettiin tarkkailtavaksi sen arvioimiseksi, oliko hän psykiatrisen pakkohoidon tarpeessa. 30.7. hänet määrättiin pakkohoitoon. Potilaskertomuksen mukaan hänen sukulaisensa olivat aikaisemmin olleet huolissaan hänestä ja ottaneet yhteyttä saadakseen hänet sairaalahoitoon. He kertoivat, että K. oli hävinnyt asunnostaan, jossa hän oli käyttäytynyt rauhattomasti ja aggressiivisesti. Sairaalahoito jatkui 27.10.1993 asti, eli kolme kuukautta.

34. 18.6.-31.8.1993 K. vieraili lastensa luona näiden lastenkodeissa. Vierailujen aikana hänellä oli mukanaan henkilökohtainen hoitajansa sairaalasta, joka oli yhteydessä

sosiaaliviranomaisiin ja järjesti vierailut K:n psyykkisen tilan mukaan. Päiväkirjamerkintöjen mukaan hän vieraili J:n luona kahdesti tuon jakson aikana.

35. Sosiaalityöntekijän 4.8. tekemän merkinnän mukaan T. oli pitänyt hyvää huolta J:stä, ensin sairaalassa 23.6.1993 asti ja myöhemmin vastaanottokodissa. Sovittiin, että J. olisi vastaanottokodissa ja T. kävisi katsomassa häntä joka toinen päivä. J. kävisi isänsä luona ensimmäisen kerran 13.-15.8.1993, jolloin isä järjesti hänen ristiäisensä. Tarkoitus oli, että vauva muuttaisi jatkossa isälleen. (Tässä on tulkintavirhe, T. ei hoitanut J:tä sairaalassa, vaan vastaanottokodissa. suom. huom.)

36. Sosiaaliviranomaiset maksoivat T:n matkakustannukset vastaanottokotiin. Vastaanottokodin merkinnöistä käy ilmi, että T. pystyi luomaan suhteen vauvan kanssa ja oppi pitämään hänestä hyvää huolta hänestä. Kotilomat hän vietti isänsä luona ensin tämän äidin kodissa ja myöhemmin omassa uudessa asunnossaan.

37. 12.8.1993 sosiaalilautakunta lähetti molemmat huostaanotot vahvistettavaksi Turun ja Porin lääninoikeudelle, koska valittajat olivat vastustaneet niitä. Varmentaakseen käsitystään sosiaalilautakunta lisäsi sosiaalityöntekijän 25.8.1993 päivämäärän lausunnon. Sen mukaan T. ei kyennyt pitämään huolta sekä M:stä ja vastasyntyneestä J:stä yksin, K:n ollessa samassa kodissa, koska hän oli ollut psykoottinen viimeiset neljä vuotta. T. oli tavannut J:tä lastenkodissa kolmesta neljään kertaan viikossa. Kun hän oli vastaanottokodin perheyksikössä, hän oli huolehtinut J:stä kahden viikon ajan ja lisäksi huolehtinut hänestä kolmena päivänä viikossa omassa kodissaan. Lautakunta oli sen vuoksi ryhtynyt tutkimaan, oliko mahdollista luovuttaa hänelle vastuu J:stä lautakunnan tukitoimin tuettuna.

38. 15.8.1993 J. kastettiin ja paikalla olivat K., T. ja M.

39. Vastaanottokodissa pidettiin 18.8.1993 neuvottelu, jossa T. oli mukana. Lausuntojen mukaan K:n mielenterveys oli hyvin horjuva ja hänen psykiatrisen hoitonsa odotettiin jatkuvan neljästä viiteen vuoteen. T. oli puoleltaan esittänyt toiveen, että K. ja hän voisivat tulevaisuudessa yhdessä huolehtia J:stä. Sovittiin, että J. jäisi vastaanottokotiin ja kävisi T:n luona torstaista lauantaihin alkaen 28.8.1993. Muina päivinä T. kävisi katsomassa J:tä siten kuin vastaanottokodin kanssa asiasta sovittaisiin.

40. P:tä koskevan huolto- ja tapaamiskiistan yhteydessä sosiaalityöntekijä oli 8.5.1992 todistanut S:n kihlakunnanoikeudessa, että hän ei ollut havainnut mitään hälyttävää valittajien perhetilanteessa, tai että perheen olosuhteet olivat poikenneet 'normaaleista perheistä' millään merkittävällä tavalla. Sosiaalityöntekijä oli arvioinut siksi, että K. oli kykenevä kasvattamaan lapsensa siitä huolimatta, että hän oli ollut psykiatrisessa hoidossa. Sosiaalityöntekijä totesi, että K. oli aina pitänyt lapsensa 'puhtaina ja terveinä'. Ainakin äitinsä avustamana ja tukitoimin K. voi toimia lastensa huoltajana.

P:n isän mukaan, joka myös todisti käräjäoikeudessa, K:lla oli ollut paranoidista käyttäytymistä, hän oli väittänyt, että 'tuntemattomat ihmiset kävivät hänen kodissaan hänen poissa ollessaan'. Hän kertoi myös, että K. oli värjännyt hiuksensa, koska hän ajatteli, että hänen kaksoisolentonsa oli nähty lähistöllä ja hän halusi erottautua siitä. Useat todistajat kertoivat, että K. oli ollut äskettäin vapaaehtoisessa mielisairalahoidossa ja sai lääkitystä sairauteensa. Esitettiin myös, että P. todellisuudessa asui isoäidillään, joka oli hänestä päivittäisessä vastuussa.

41. 9.9.1993 lääninoikeus vahvisti J:n huostaanoton sillä perusteella, että K. oli mielisairas, että valittajilla oli keskinäisiä ristiriitoja 'joiden vuoksi T. oli muuttanut yhteisestä kodista heinäkuun 1993 alussa', ja että K:n mielisairaudesta ja perheen muista ongelmista johtuen valittajat eivät olleet kyenneet tarjoamaan J:lle riittävää hoitoa, ja että tuki, jota perheelle oli tarjottu ei ollut korjannut perheen tilannetta, eivätkä tukitoimet tulisi takaamaan J:n hoitoa. Suullista kuulemistä ei järjestetty. K. valitti päätöksestä.

42. 14.9.1993 sosiaalilautakunta jatkoi tapaamisrajoitukset kestämaan 15.12.1993 asti.

43. Sosiaalityöntekijöiden muistiinpanoista löytyy seuraavat merkinnät:

14.9.1993:

2 ... Lisäksi tapaamiset J:n ja T:n välillä on asetettu kyseenalaisiksi, koska J:n

sijoittamista [sijaisperheeseen] ollaan valmistelemassa. T:lle tulee olemaan vaikeaa luopua J:stä.

13.10.1993:

K ... toteaa, että hän harkitsee muuttamista [takaisin] yhteen [T:n kanssa] kun hänet kotiutetaan sairaalasta 29.10.... [Hänen] toiveensa on että M. ja J. sijoitettaisiin samaan [sijais] perheeseen.

18.10.1993:

... T. suostuu J:n sijoittamiseen [sijais] perheeseen

25.10.1993:

... T. hieman vastustaa J:n sijoittamista [sijais] perheeseen ... Selitetään taas [hänelle] miksi J. ei voi asua hänen kanssaan niin kauan kun [valittajat] jatkavat suhdettaan ...

26.10.1993:

... Olennaista J:n kannalta ovat [valittajien] keskinäiset suhteet; jos [ne] jatkuvat, J. ei voi asua T:n kodissa. ... Vaihtoehdot ovat: J. muuttaa T:n luo tai sijoitetaan [sijaiskotiin]. ... [Hän] voi huolehtia perusasioista ja kasvatuksesta yksin tukitoimin avustettuna ...

27.10.1993:

... Tapaamiset M:n ja K:n välillä ovat onnistuneet nyt kun T. on ollut mukana [tapaamisissa]

29.10.1993:

... Isä on ollut vastuussa laitokseen sijoitetusta lapsesta. Hän on ollut aktiivinen ja toiminut omaehtoisesti. Hän on ruokkinut, pukeutunut ja kylvettänyt lapsen. Hän on myös pitänyt huolta lapsen ulkoiluttamisesta ja keinuttanut hänet uneen. Isä on huolehtinut lapsesta luontevasti ja huolta pitäen, hän on jutellut lapselle paljon ja osoittanut hänelle helliä tunteita. Hän on nauttinut yhdessäolosta lapsen kanssa lapsen ehdoilla. Isä on hoitanut lasta kärsivällisesti ja lämmöllä ottaen huomioon lapsen tarpeet.

Äiti on vierailut viisi kertaa ja viipynyt joka kerralla vain hetken.

‘... J:llä on ollut mahdollisuus säännölliseen vuorovaikutukseen yhden häntä huoltavan ihmisen kanssa, eli isänsä. Turvallinen suhde isään on luonut lapselle perusturvallisuuden, joka on perusta hänen positiiviselle emotionaaliselle kehitykselleen. J:llä on tarvittavat mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä terveeksi ja tasapainoiseksi lapseksi. Olosuhteet huomioon ottaen mahdollisuudet perhesijoitukseen ovat hyvät.’

44. 27.10.1993 K. kotiutettiin H:n sairaalasta.

45.11.11.1993 lääninoikeus vahvisti M:n huostaanottopäätöksen toistaen perusteiksi samat syyt, jotka olivat J:n huostaanoton perusteina. Suullista kuulemistä ei järjestetty.

46. Valituksessa Korkeimpaan hallinto-oikeuteen koskien M:n huostaanottoa valittajia edusti S:n yleinen oikeusavustaja.

47. 21.1.1994 tekemällään päätöksellä sosiaalilautakunta sijoitti J:n sijaiskotiin K:n kaupunkiin noin 120 kilometrin päähän valittajien kodista. M. muutti hänen perässään 7.2.1994. Sijaisvanhemmilla ei ollut omia lapsia. Sosiaalityöntekijä kertoi molemmille valittajille, että J:n ja M:n sijoitus tulisi kestämään ‘vuosia’. Valittajat olivat esittäneet, että lapset olisi sijoitettu

sukulaisille.

48. 2.2.1994 sosiaalilautakunta teki huoltosuunnitelman huostaanoton toteuttamiseksi. On esitetty, että valittajien huoltosuunnitelmaa ei hyväksytty. Esimerkiksi lapset eivät voineet tavata äidinäitiään tämän kodissa.

49. 2.2. tehdyn huoltosuunnitelman jälkeen valittajat pyysivät, että tapaamisrajoitukset poistettaisiin. Esimerkiksi T. voi tavata J:tä vain kerran kuukaudessa.

50. 21.3.1994 valittajat vaativat mm., että sosiaalilautakunnan tuli laatia perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävä huoltosuunnitelma.

51. 3.5.1994 sosiaaliviranomaiset järjestivät tapaamisen 2.2. tehdyn huoltosuunnitelman tarkistamiseksi. Valittajat tai heidän edustajansa eivät tulleet tapaamiseen.

52. 17.5.1994 sosiaalijohtaja rajoitti molempien valittajien yhteydenpitoa lapsiin yhdeksi kuukausittaiseksi vierailuksi sijaiskodissa, jossa tapaaminen oli valvottu ja kesti kolme tuntia. Sosiaalijohtaja perusteli tätä sillä, että huostaanoton perusteet olivat edelleen olemassa. Hän totesi, että vaikka valittajat olivat tyytymättömiä huoltosuunnitelman mukaisiin tapaamisiin, rajoittamaton tapaamisoikeus vanhempien kanssa olisi vaarantanut onnistuneen sijaisperheeseen sopeutumisen. Valittajat valittivat.

53. 26.5.1994 valittajat vaativat sosiaalilautakunnalta M:n ja J:n huostaanottojen purkua.

54. Sosiaalijohtajan esitetään väittäneen 18.9.1994 valittajille, että jos lisää lapsia syntyisi, myös heidät otettaisiin huostaan. Hallituksen puolelta esitetään, että sosiaalijohtaja oli pelkästään todennut, asiaa tarkasti tiedusteltaessa, että oli mahdollista, että perheeseen syntyvät uudet lapset saatetaan ottaa huostaan.

55. Sosiaalilautakunnan pyytämässä lausunnossa tri K.P. psykiatrian erikoislääkäri, arvioi 22.9.1994 huostaanoton purun mahdollisuutta. Hänen johtopäätöksensä oli, että K:n mielenterveys ei ollut este lasten huoltajana toimimiselle. Tri K.P:n mukaan taistelu, johon K. oli ryhtynyt saadakseen huostaanoton puretuksi ja tapaamisrajoitukset vähäisemmiksi, oli osoitus hänen psyykkisistä voimavaroistaan. Hän totesi mm., että T. oli K:n läheisin tukija lasten kasvatuksessa. Myös K:n äiti, joka silloin oli hänen uskottu miehensä, oli valmis auttamaan lasten hoidossa. Tri K.P. kuitenkin lisäsi, että hän ei aikuispsykiatrina voinut ottaa kantaa lasten etuun. Tri K.P nojautui lausunnossaan psykologi, tri K.Po:n asiaa koskevaan raporttiin, jossa tämä oli tullut samaan lopputulokseen K:n kyvystä toimia lastensa huoltajana.

56. 23.9.1994 Korkein hallinto-oikeus myönsi lisäajan K:lle J:n huostaanotosta valittamiseen. Samana päivänä oikeus hylkäsi valituksen koskien 11.11. tehtyä M:n huostaanottoa.

57. Yleinen oikeusavustaja ei suositellut vaatimaan huostaanottojen purkamista.

58. 28.9.1994 lääninoikeus järjesti suullisen kuulemisen koskien 17.5. määrättyjä tapaamisrajoituksia. Oikeus kuuli todistajina kahta psykiatria, jotka olivat haastatelleet K:ta. Toinen heistä, tri T.I-E. ei henkilökohtaisesti tuntenut K:ta, mutta kommentoi hänen psyykkistä tilaansa toteamalla, että hänellä oli taipumus reagoida psykoottisesti ristiriitatilanteissa. Tri K.P. lausui, että K:n psyykkinen tilanne ei ollut esteenä lastensa hoitamiseksi. Jos hänen sairautensa oli syy yhteydenpidon rajoituksille, sellaista syytä ei enää ollut.

59. Kirjallisessa todistajalausunnossaan, jonka sosiaalilautakunta oli pyytänyt ja joka oli toimitettu lääninoikeudelle, tri E.V. lastenpsykiatri esitti käsityksensä, että lapsista huolehtiminen tuli jättää pysyvästi sijaiskodille ja valittajien tapaamiset tuli toistaiseksi kieltää sijaisperheen ja lasten suojelemiseksi. Valittajien mukaan tri E.V. ei ole koskaan tavannut valittajia tai lapsia, eikä hän ollut konsultoinut muita psykiatreja ennen lausuntoaan.

60. 11.10.1994 lääninoikeus vahvisti tapaamisrajoitukset, jotka oli määrätty 17.5.1994. Se totesi, että kumpikaan kuulluista todistajista ei halunnut muodostaa mielipidettä lasten kehityksestä. Perusteluna on m.m. seuraava:

[Sallimalla] kerran kuussa toteutetut tapaamiset ja [sallimalla kirjeenvaihdon] lapsille taataan tietoisuus biologisista vanhemmistaan. Jos huostaanoton perusteita ei myöhemmin ole, perheen jälleenyhdistäminen voi tulla mahdolliseksi ...

61. Lääninoikeus hylkäsi valittajien vaatimuksen maksuttomasta oikeuskäsittelystä, koska voimassa oleva laki ei kattanut tapaamisoikeuteen liittyviä kuluja. Oikeudessa valittajia kuitenkin avusti Rva Suomela.

62. 18.10.1994 K. valitti J:n huostaanotosta, jonka lääninoikeus oli vahvistanut 9.9. 1993.

63. 17.11.1994 sosiaaliviranomaiset uusivat huoltosuunnitelman, jonka mukaan lapset ja valittajat tapaavat kerran kuussa neutraalissa ympäristössä, sijaisperheen asuinpaikkakunnalla, K:n perhekeskuksessa. Valittajat vastustivat esittäen, että kyseessä oli tapaamisten lisärajoitus. He vaativat puoleltaan kahta kuukausittaista tapaamista, joista toinen toteutettaisiin heidän asuinpaikkakunnallaan. 22.12. he vaativat erillistä päätöstä, jotta voisivat valittaa asiasta.

64. 22.12. sosiaalijohtaja ilmoitti kirjallisesti valittajille, ettei tapaamisten rajoittamiselle ollut enää perusteita. Tästä huolimatta tapaamiset valittajien ja lasten välillä sallittaisiin vain kolmeksi tunniksi kerran kuukaudessa, sosiaalilautakunnan valitsemassa paikassa. Tapaamiset olisivat valvottuja.

65. Päätöksellään 11.1.1995 sosiaalijohtaja vahvisti, ettei perusteita tapaamisten rajoittamiselle enää ollut. 31.1. ja 28.2. sosiaalilautakunta vahvisti 11.1. tehdyn päätöksen. Valittajat valittivat.

66. K. oli sairaalassa 15.-24.2. ja 11.4.-29.5.1995 psykoottisuuden vuoksi.

67. 14.3.1995 sosiaalilautakunta hylkäsi valittajien 26.5. esittämän vaatimuksen huostaanoton purusta perustellen asiaa seuraavasti:

‘Tällä hetkellä äidin terveydentila on parempi ja perheen tilanne on muuttunut muissakin suhteissa verrattuna vuoden 1993 tilanteeseen, jolloin lapset otettiin huostaan’ ...

Tri K.P:n, psykiatrian erikoislääkärin käsityksen mukaan K:lla on edelleen ‘paljon emotionaalista epävakaisuutta ja haurautta, viiden viimeisen vuoden kokemusten vuoksi’ ja hän tarvitsee kokemuksiensa ja mielisairausdiagnoosinsa vuoksi vielä pitkään tukea ja hoitoa. Hänen terveydentilansa takaamiseen tarvitaan säännöllistä lääkitystä, jotta hän kykenisi avohuollossa toimimaan lastensa huoltajana. Tri K.P. ei kuitenkaan esittänyt yksilöityä mielipidettä K:n kyvystä hoitaa ja kasvattaa lapsiaan, vaikka häneltä pyydettiin käsitystä juuri tästä.

K. kykenee toimimaan lastensa huoltajana. Hän ei kuitenkaan kykene ottamaan vastuuta heidän tarpeistaan ja kasvatuksestaan - ei edes T:n ja avohuollon tukitoimin tuettuna. Heidän kykynsä toimia kasvattajina, jotka huolehtivat lastensa tarpeista ei ole riittävät.

K:n kunnallisen perheneuvolan lausunnon mukaan K:n ja T:n kyky ymmärtää lastensa tarpeita ja vastata niihin on hyvin rajoittunutta. Vaikka T. kykenee vuorovaikutukseen lasten kanssa, myöskin hänellä on vaikeuksia vastata lasten emotionaalisiin tarpeisiin. Myöskään K. ei kykene luomaan tunnesuhdetta lapsiinsa. Aikaisemmin tri J.H., paikallisen terveyskeskuksen psykologi oli tullut samaan johtopäätökseen lausunnossaan K:n vanhimman lapsen huoltajuusprosessissa. Asiantuntijalausunnossaan lasten ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri tri E.V. tuli samaan lopputulokseen. Jo keväällä 1992 tri J.H. totesi K:lla olevan ongelmia rajojen näkemisessä itsensä ja lasten välillä. Hän totesi, että K. näkee itsensä ja lapset yhtenä, eikä kykene erottamaan lapsiaan erillisinä, yksilöllisinä yksilöinä. J.H:n näkemyksen mukaan äiti sulautuu lapsiinsa näkemättä lasten yksilöllistä olemusta. J.H:n mukaan K. ei myöskään kyennyt ottamaan huomioon lasten yksilöllisiä tarpeita. Tri E.V. totesi, että lapset eivät näytä olevan K:lle erillisiä yksilöitä, vaan hän näkee ne nk. ‘self-objekteina’. Hänen on vaikeata nähdä lapsiaan rakkautta ja huolenpitoa tarvitsevina yksilöinä. Sen sijaan hän näkee heidät omaan käyttöönsä tarkoitettuina’

Valittajat valittivat 5.4.1995 vaatien maksutonta käsittelyä ja oikeusavustajaa. He vaativat myös suullista käsittelyä.

68. 7.4.1995 valittajille syntyi uusi lapsi, R. Synnytyksen jälkeen K. määrättiin psykiatriseen pakkohoitoon ja häntä hoidettiin H:n sairaalassa 29.5. asti, jona aikana T. piti huolta lapsesta. Psykiatrian erikoislääkärin 10.4. antaman lausunnon mukaan K. 'on sairastanut paranoidista skitsofreniaa jo pidemmän ajan'.

69. 15.6. lääninoikeus myönsi valittajille maksuttoman käsittelyn ja määräsi Rva Suomelan heidän asiamiehekseen koskien sosiaalilautakunnan päätöstä 14.3.1995. Oikeus päätti olla järjestämättä valittajien vaatimaa suullista kuulemista huostaanoton purkamiseksi. Se antoi parteille mahdollisuuden kirjallisiin lisäselvityksiin.

70. Koskien sosiaalilautakunnan päätöksiä 31.1. ja 28.2.1995, lääninoikeus katsoi, että 15.6.1995 uudistettu huoltosuunnitelma sisälsi tapaamisrajoituksen, joka oli vahvistettu myöhemmin ilman, että valittajia olisi asianmukaisesti kuultu heidän omaa tapaamishetkensä aikana koskien. Asia palautettiin lautakuntaan uudelleen käsiteltäväksi.

71. Lääninoikeuden päätöksen mukaan sosiaalijohtaja oli 28.6.1995 rajoittanut valittajien yhteydenpito-oikeuden yhdeksi kerraksi kuukaudessa 31.5.1996 asti. Tapaamiset toteutettiin sijaiskodissa. Lisäksi sijaisvanhemmat vierailisivat valittajien luona lasten kanssa kuuden kuukauden välein. Sosiaalijohtaja perusteli mm. että oli tärkeää, että lapset kiinnittyisivät sijaisperheeseen elinympäristönään. Tiiviimpi kanssakäyminen vanhempien kanssa merkitsisi muutosta ja epävarmuutta ja aiheuttaisi uuden kriisin heidän kehityksessään. Hyvin alkanut sijoittuminen vaarantuisi. Lasten kehitykselle oli sen vuoksi tärkeää, että tilanne säilyi muuttumattomana ja turvallisena. Sosiaalijohtajan päätös vahvistettiin lautakunnassa 22.8.1995. Valittajat valittivat.

72. J:n huostaanottoa koskien Korkein hallinto-oikeus myönsi K:lle 21.8.1995 maksuttoman käsittelyn 1.3.1994 lähtien ja määräsi Rva Suomelan hänen avustajakseen. Se piti voimassa lääninoikeuden päätöksen, joka oli tehty 9.9. 1993.

73. 28.9.1995 lääninoikeus hylkäsi valittajien 5.4. tekemän valituksen järjestämättä suullista kuulemista. Oikeus totesi mm., että lääkärintodistusten mukaan K:n terveydentila oli kohentunut, mutta hänen psyykinen tilanteensa oli edelleen epävakaa. Sen vuoksi hän tarvitsi edelleen psykoterapiaa ja lääkitystä. Lisäksi valittajille oli syntynyt uusi lapsi ja K. oli jälleen ollut hoidettavana H:n sairaalassa. Nämä kaksi tekijää olivat lisärasite, joka esti huostaanottojen purkamisen.

74. 3.11.1995 lääninoikeus hylkäsi valittajien tapaamisrajoituksia koskevan hakemuksen, joka oli vahvistettu 22.8.1995.

75. 25.5.1996 sosiaaliviranomaiset vahvistivat huoltosuunnitelman toden, että valittajat tapaavat lapsiaan kerran kuukaudessa lasten asuinpaikan lähellä olevan koulun tiloissa. Koska valittajat eivät olleet paikalla kun päätös tehtiin, huoltosuunnitelma vahvistettiin jälleen 9.10.1996 siltä osin, kun kyse oli tapaamisrajoituksista. Valittajat ehdottivat tällöin, että he tapaisivat lapsia ilman valvontaa kerran kuussa. Huoltosuunnitelma vahvistettiin kuitenkin sosiaaliviranomaisten ehdotuksen mukaisesti.

76. 17.6.1996 sosiaalijohtaja rajoitti molempien valittajien tapaamisoikeudet toteutettaviksi kerran kuussa lasten asuinpaikan lähellä olevan koulun tiloissa valvottuina, kolmen tunnin ajan. Rajoitus kesti 30.11.1997 asti. Toisen sijaisvanhemmista tuli olla paikalla. Sosiaalilautakunta vahvisti päätöksen 20.8.1996. Valittajat valittivat lääninoikeuteen vaatien suullista kuulemista. Oikeus pyysi lausunnon lastenpsykiatrian tri. J.P:ltä, jota valittajien avustaja oli ehdottanut lautakunnalle. Tri J.P. lausui mm. seuraavaa:

M:n ja J:n tapaamisoikeuksia täytyy arvioida ensisijassa heidän psyykkisen kasvunsa ja terveytensä kannalta. Tästä lähtökohdasta tulee arvioida heidän ihmissuhteittensa laatua, pysyvyyttä ja jatkuvuutta, koska psyykinen kasvu ja kehitys riippuvat ihmissuhteista. Mielestäni ihmissuhteita tulee arvioida lasten näkökulmasta ...

... Johtopäätöksenä totean, että ennen kuin M. sijoitettiin lastenkotiin ... äiti oli ollut psykiatrisessa sairaalahoidossa 8 kertaa, yhteensä 13 kuukautta. Tällöin M. oli asunut äitinsä kanssa 45 kuukautta eli 3 vuotta 9 kuukautta. Pisin yhdessä vietetty aika oli 2 vuotta 1 kuukautta. ... T. on isäpuolena auttanut M:n huolehtimisessa enintään 10 kuukautta. ... sijaisvanhemmat ovat tähän mennessä pitäneet huolta M:stä keskeytyksettä 3 vuotta 3 kuukautta. ... Käytännössä M:llä ei ole ollut mitään suhdetta biologiseen isäänsä ...

Yllä olevien faktojen valossa totean, että M:n varhaislapsuuden ihmissuhteet ovat olosuhteiden vuoksi olleen jatkumattomia, lyhytkestoisia ja muuttuvia. Pysyvimmät ja jatkuvimmat suhteet hänellä on ollut sijaisvanhempiin ... Sen vuoksi nämä suhteet ovat kaikkein merkitsevimpiä ja tärkeimpiä M:n psyykkisen kasvun ja kehityksen kannalta.

... J. syntyi kesäkuussa 1993. Hänet otettiin huostaan välittömästi syntymän jälkeen. Ensin hän oli lyhyen ajan aluesairaalassa ja myöhemmin pienten lasten vastaanottokodissa. Biologinen isä T. hoiti häntä kahden viikon ajan elokuussa 1993. J. sijoitettiin sijaisperheeseen ... tammikuussa 1994, jolloin hän oli noin 7 kuukauden ikäinen. Tähän mennessä J. on ollut sijaisperheessä keskeytyksettä 3 vuotta 3 kuukautta. J. on nyt 3 vuotta 10 kuukautta.

Tässä valossa totean olosuhteista johtuen, että J:llä ei ole ollut mitään muita merkittäviä, tärkeitä ihmissuhteita kuin suhteet sijaisvanhempiin. J:n suhteet sijaisvanhempiin ovat perustavan tärkeitä hänen kasvulleen ja kehitykselleen ...

... Erityisesti lasten mutta luonnollisesti myös sijaisvanhempien näkökulmasta, sijaisperheen tulee nauttia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaa perhe-elämän suojaa samalla tavoin kuin biologisen perheen. Tämä lähtökohta on erityisen tärkeä kun olosuhteista johtuen biologinen perhe ei ole asunut yhdessä.

Ylempänä olevista faktoista johtuen totean sijaisperheen ja sijaisvanhempien auttaminen ja tukeminen on J:n ja M:n etujen mukaista. Järjestelyjen tulee ensi sijassa taata tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet J:lle ja M:lle suhteessa sijaisvanhempiin.

J:n ja M:n psyykkiselle kasvulle ja kehitykselle on tärkeää, että heillä on mahdollisuus sijaisvanhempien luomissa turvallisissa ja vakaisissa olosuhteissa pitää yllä ja luoda hyvä sisäistetty kuva biologisista vanhemmistaan ... joista heidät on olosuhteiden vuoksi erotettu.

Käsitykseni mukaan tämä voidaan taata S:n sosiaalilautakunnan 20. elokuuta 1996 tekemällä päätöksellä, joka koskee tapaamisten rajoittamista. Tällä hetkellä rajoittamattomat tapaamiset tai tapaamiset siinä laajuudessa kuin valittajat ovat esittäneet, eivät ole lasten edun mukaisia, koska K:n ja T:n kyvyt tyydyttää lasten emotionaaliset tarpeet eivät ole riittävät ... sellaiset tapaamisjärjestelyt selvästi vaarantaisivat M:n ja J:n terveen kehityksen. Mielestäni rajoittamaton tapaamisoikeus tulisi arvioida kun lapset ovat täyttäneet kaksitoista vuotta.

77. Lausunnossaan 10.9.1996 tri K.P. totesi, että K:n psyykkinen tilanne ei ollut este hänen toimimiselleen tyttärensä R:n huoltajana.

78. 2.4.1997 sosiaaliviranomaiset vahvistivat huoltosuunnitelman. Valittajille oli ilmoitettu

kokouksen ajankohdasta kotikäynnillä 15.1. ja 10.3.1997. Heidän asiamiehelleen oli myös ilmoitettu asiasta 10.2.1997 lähetetyllä kirjeellä. Valittajat tai heidän asiamiehensä eivät tulleet kokoukseen. Valittajia ei siis tarkasti ottaen kuultu asiassa, mutta kun he olivat ilmaisseet käsityksensä muissa tilanteissa, viranomaiset kirjasivat heidän näkemyksensä suunnitelmaan.

79. 12.6.1997 lääninoikeus hylkäsi valittajien valituksen koskien sosiaalilautakunnan tapaamisrajoituspäätöstä 20.8.1996. Lääninoikeus hylkäsi vaatimuksen suullisesta kuulemisesta.

80. Vaikka valittajat olivat kirjelmässään todenneet, että valitus oli tehty myös R:n nimissä, lääninoikeus totesi päätöksessään, että se oli osittain tehty hänen nimissään. Oikeus totesi, että henkilö, jota päätös koskee tai jonka oikeuksiin, velvollisuuksiin tai vastuisiin päätös vaikuttaa, voi valittaa. Oikeus katsoi, että lautakunnan päätös, joka koski R:n sisaruksien ja vanhempien tapaamisoikeuksia ei ollut sellainen päätös.

81. 28.11.1997 sosiaalijohtaja rajoitti valittajien ja siten myös heidän nuorimmaisensa R:n yhteydenpidon yhdeksi kuukausittaiseksi, kolmen tunnin vierailuksi lasten asuinpaikan läheisen koulun tiloissa, kestämaan vuoden 1998 loppuun. Valittajat eivät valittaneet.

82. Huoltosuunnitelma vahvistettiin 1.12.1998.

83. 3.6.1998 päivätyin tri K.M:n (aikaisemmin tri K.P.) lausunnon mukaan K. ei ole ollut sairaalassa toukokuun 1995 jälkeen ja hänen terveytensä on ollut vakaa vuoden 1995 alusta lähtien (tulisi olla 1996 suom. huom.). R:n hoidossa ei ole ilmennyt ongelmia (hän on asunut koko ajan vanhempiensa kanssa, eikä häntä ole otettu huostaan). Tri K.M. suositteli, että sosiaaliviranomaiset vähentäisivät tai lopettaisivat kontrollikäynnit valittajien kotiin ja antaisivat K:lle mahdollisuuden elää normaalia elämää ilman viranomaisten jatkuvaa valvontaa.

84. Tapaamisrajoituksia jatkettiin sosiaalijohtajan päätöksellä 1.12.1998 kestämaan vuoden 2000 loppuun. Tapaamiset tuli toteuttaa valvottuina lasten asuinpaikan lähellä olevan koulun tiloissa. Yksi tapaaminen tuli kuitenkin toteuttaa valittajien kotona sijaisvanhempien läsnäollessa. Sosiaalijohtaja totesi mm. että perheen jälleenyhdistämien ei ollut näköpiirissä, koska sijaisperhe oli nyt lasten varsinainen koti, ja valittajien yhteydenpito lapsiinsa kerran kuussa tapahtuvan vierailun ja kirjeiden välityksellä riitti säilyttämään lapsilla tietoisuuden biologisista vanhemmistaan, lisäksi tiiviimpi yhteydenpito valittajiin vaarantaisi lasten kehityksen ja aiheuttaisi muutosta ja epävarmuutta ja lisäksi aiheuttaisi uuden kriisin heidän kehitykseensä. Valittajat valittivat sosiaalijohtajan päätöksestä sosiaalilautakuntaan, joka hylkäsi valituksen ja piti voimassa sosiaalijohtajan päätöksen. Päätöstä perustellaan lääninoikeuden ja tri J.P.:n lausunnoilla.

85. Valittajat valittivat sosiaalilautakunnan 2.2.1999 tekemästä tapaamisrajoituspäätöksestä ja se on ratkaisematta hallinto-oikeudessa (aikaisempi lääninoikeus).

86. Lasten ja vanhempien tapaamisia 25.5.1996-10.1.1999 välisenä aikana valvoneen henkilön muistiinpanojen mukaan, aikuiset tulevat melko hyvin toimeen keskenään. J. leikkii usein M:n kanssa. Kun R. oli pienempi, J. leikki yksin, mutta myöhemmin on näyttänyt siltä, että tytöt J. ja R. viettävät enemmän aikaa yhdessä. Toisaalta näyttää siltä, että ensimmäinen valittaja ottaa hyvin vähän kontaktia J:hin ja M:ään. Valvojan kuvauksen mukaan etenkin aikaisemmissa raporteissa ensimmäinen valittaja näyttää keskittyneen R:ään.

II OLENNAINEN KANSALLINEN LAKI JA KÄYTÄNTÖ (ei käännetty 87-129, vain otsikot)

A. Lapsen huolto- ja tapaamisoikeuslain sekä lastensuojelulain periaatteet

B. Avohuollon tukitoimet

C. Lasten huostaanotto ja sijaishuolto

D. Huostaanoton kesto ja päättäminen

E. Huoltajat ja heidän oikeutensa

F. Sosiaalilautakunnan asiantuntemus

G. Tapaamisoikeudet

H. Huoltosuunnitelma

- I. Lastensuojeluviranomaiset**
- J. Lastensuojelulain mukainen valitus**
- K. Muut valituskeinot**
- L. Asianomistajat ja heidän oikeutensa**
- M. Lastensuojeluviranomaisten toimien valvonta**

LAIN SOVELTAMINEN

I SOPIMUKSEN 8. ARTIKLAN VÄITETTY LOUKKAAMINEN

130. Valittajat esittävät, että heidän oikeuttaan nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta on loukattu ottamalla M. ja J. huostaan. Viranomaiset eivät koskaan antaneet heille mahdollisuutta selvittää vaikeuksiaan sukulaistensa avulla ja käyttämällä niitä lukuisia tukitoimia, joita sosiaali- ja terveystieteillä on tarjota. Sellainen menettely olisi esimerkiksi mahdollistanut sen, että lapset olisivat olleet sukulaisten hoidossa, jolloin viranomaiset olisivat vältäneet huostaanoton. Sen sijaan J. otettiin huostaan ilman, että hänellä oli mahdollisuutta luoda tunnesiteitä valittajiin ja edes saada äitinsä maitoa, eikä häntä annettu T:n hoitoon. M:ää koskevan huostaanoton esitetään aiheuttaneen hänelle vakavan mentaalisen trauman ja tarpeeton kärsimystä. Sosiaalilautakunta ja tuomioistuimet eivät riittävän hyvin tutkineet valittajien vaatimusta perheensä jälleenyhdistämisestä. Tapaamisrajoitukset olivat ankaria ja siten vierottivat J:n ja M:n sekä vanhemmistaan että muista sukulaisistaan. Läänioikeuden 17.5.1994 tekemä päätös vahvistaa tapaamisrajoitukset perustui lähtökohtaisesti sosiaalilautakunnan tri E.V:ltä pyytämään lausuntoon. Hän ei ollut haastatellut valittajia. Viimevaiheessa huostaanottopäätökset pidettiin voimassa K:n epävakaan terveyden perusteella aikana, jona hän synnytti neljännen lapsensa huhtikuussa 1995. Hänen terveydentilaansa heikensi se, että sosiaalityöntekijät olivat antaneet hänen ymmärtää, että myös tämä lapsi saatettaisiin ottaa huostaan. Valittajat vetoavat Sopimuksen 8. artiklaan. Olennaisilta osin artikkelissa todetaan:

‘1. Jokaisella on oikeus nauttia ... perhe-elämäänsä ... kohdistuvaa kunnioitusta ...

2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä ... terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

A. Loukattiinko Sopimuksen 8. artiklan takaamaa valittajien oikeutta nauttia perhe-elämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta

131. Hallitus myönsi kirjallisissa havainnoissaan, että valittajien 8. artiklan takaamaan oikeuteen perhe-elämäänsä kohdistuvasta kunnioituksesta oli kajottu. Hallitus kuitenkin toteaa, että kajoaminen ei sisältänyt artiklan loukkausta, koska se ‘perustui lakiin’ Sopimuksen artiklan 8 § 2. momentin merkityksessä ja se oli ‘välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa’.

132. Tuomioistuimien huomauttaa, että lasten ja vanhempien oikeus nauttia toistensa seurasta on perhe-elämän peruselementti, ja että sellaiset kansalliset menettelytavat, jotka rajoittavat tätä oikeutta ovat puuttumista Sopimuksen 8. artiklan suojaamaan oikeuteen (ks. mm. Johansen v. Norja, tuomio elokuu 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, § 52). Kiistanalaiset menettelytavat, joita ei ole kielletty, selvästi sisältävät kajoamisen Sopimuksen 8 artiklan 1 momentin takaamaan oikeuteen. Sellainen kajoaminen on artiklan loukkaus, jos se ei tapahdu ‘lakiin perustuen’ ja johdu sellaisista pyrkimyksistä, jotka ovat laillisia artiklan 8. 2:n momentin merkityksessä siten, että kajoaminen on ollut ‘välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa’.

B. Oliko kajoaminen oikeutettua?

1. *'Lakiin perustuva'*

133. Tuomioistuin tuli vakuuttuneeksi, että kiistanalaiset menettelytavat perustuivat niin selvästi kansalliseen lakiin, että Tuomioistuin on tältä osin tyytyväinen.

2. *'Laillinen tarkoitus'*

134. Tuomioistuimen näkemyksen mukaan Suomen laki on selvästi tarkoitettu suojelemaan lasten 'terveyttä ja moraalialia' sekä 'oikeuksia ja vapauksia'. Mikään ei viittaa siihen, että käsillä olevassa tapauksessa olisi ollut joku muu tarkoitus.

3. *'Välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa'*

135. Sen päättämiseksi, olivatko kiistanalaiset menettelytavat 'välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa', Tuomioistuin tutkii ensin koko tapauksen valossa, olivatko esitetyt perustelut, joita käytettiin asianmukaisia ja riittäviä Sopimuksen 8 artiklan 2 momentin merkityksessä (ks. esim. Olsson v. Sweden (no. 1) tuomio 24.3.1988, Series A no 130, § 68).

Näin tehdessään Tuomioistuin ottaa huomioon sen tosiasian, että näkemykset siitä, miten tarpeellista viranomaisten on puuttua lapsista huolehtimiseen, vaihtelevat allekirjoittajamaasta toiseen, johtuen sellaisista tekijöistä kuin perheen rooliin liittyvät traditiot ja valtiovallan menettely perhe-asioissa, sekä käytössä olevat resurssit tällä erityisalueella. Joka tapauksessa sen arvioiminen, mikä on lapsen etu on kaikissa tapauksissa ensisijaisen tärkeää. Lisäksi on pidettävä mielessä, että kansallisilla viranomaisilla on etunaan suora yhteys henkilöihin, joista on kyse (ks. Olsson v. Sweden (no.2) tuomio 27.11.1992, Series A no. 250, § 90), usein juuri siinä tilanteessa, kun huostaanottoa suunnitellaan ja välittömästi sen jälkeen. Tästä arviosta johtuen Tuomioistuimen tehtävä ei ole asettua paikallisen viranomaisen asemaan heidän hoitaessaan tehtäviään lasten huostaanotoissa ja huostaanotettujen lasten vanhempien oikeuksien toteuttamisessa, vaan paremminkin tarkastella Sopimuksen valossa, miten viranomaiset käyttävät harkintavaltaansa (ks. esimerkiksi Hokkanen v. Finland, tuomio 23.9.1994, Series A no. 299-A, § 55; ylempänä mainittu Johansen tuomio, § 64; ja päätös 8.2.2000 valituksen käsittelyynottopäätös No. 34745/97 tapauksessa Scott v. the United Kingdom, Third Section, julkaisematon).

Kansallisille, toimivaltaisille viranomaisille annettu harkintavalta vaihtelee, johtuen asian laadusta ja kyseessä olevien intressien tärkeydestä. Tuomioistuin toteaa sen vuoksi, että viranomaisilla on laaja harkintavalta, kun he arvioivat lasten huostaanoton tarpeellisuutta. Tarkempaa harkintaa tarvitaan kuitenkin, jos kyseessä ovat lisärajoitukset, kuten rajoitukset, joita viranomaiset asettavat vanhempien tapaamisoikeuksille, tai sille lain antamalle turvalle, joka tehokkaasti suojelee vanhempien ja lasten oikeutta keskinäiseen perhe-elämään. Tällaiset lisärajoitukset sisältävät sen vaaran, että vanhempien ja pienten lasten välisiä perhesuhteita voimakkaasti vähennetään (ylempänä mainittu Johansen päätös, § 64).

Tätä taustaa vasten Tuomioistuin tutkii voidaanko käytettyjä menetelmiä, kajottaessa valittajien oikeuksiin perhe-elämään pitää 'välttämättöminä'.

<SPAN style="FONT-SIZE: 11pt">(a) Huostaanotto

(i) Oikeudelle esitetyt seikat

(a) Valittajat

136. Valittajat esittävät, että kyseessä olevat menetelmät eivät olleet välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa. He esittävät, että huostaanotto oli alun alkuaan ylimitoitettu menettely, kun J. otettiin huostaan suoraan synnytyssalista ja päätös perustui ainoastaan

spekulointiin lapsen kohdistuvasta mahdollisesta vaarasta. Jos sairaalan henkilökunta olisi havainnut mitään lapsen vaarantamista osoittavia merkkejä, sosiaalihoitaja olisi voinut tehdä kiireellisen pakkohuostaanoton välittömästi minä hetkenä tahansa. Tässä tapauksessa päätös oli tehty jo etukäteen, joten sitä ei voitu perustella K:n käyttäytymisellä. Kiireelliselle huostaanotolle ei ollut mitään perusteita, koska K. ja vauva olivat kontrolloiduissa olosuhteissa sairaalassa ja M. oli lastenkodissa.

137. Valittajien mukaan kuva, jonka sosiaalityöntekijät raportoivathan loivat asiakkaastaan on äärimmäisen negatiivinen ja vaikutti lastenkodin henkilökuntaan. Sosiaalityöntekijät väittivät mm. että äiti oli alkoholisti, isä rauhaton moottoripyörän trimmaaja ja isoisan väitettiin olevan emotionaalisesti kylmän. Huostaanotot motivoitiin K:n sairaudella ja K:n ja T:n välisillä ristiriidoilla. Kuitenkin sosiaaliviranomaiset olivat vain kahdesti nähneet pariskunnan riitelevän. Huostaanotto oli selvästi ylireagointia valittajien perhetilanteeseen nähden. Valittajat eivät kiistä, ettei heillä olisi ollut riitoja, kuten useimmilla pariskunnilla. He toteavat, että raskaana olevat naiset saattavat olla jonkun verran tasapainottomia. T. oli kuitenkin ymmärtänyt K:n psyykkisen stressin ja oli halukas jatkamaan suhdettaan ja perhe-elämäänsä K:n ja heidän lastensa kanssa.

138. Lisäksi valittajat huomauttavat, että kolmas syy huostaanotolle oli perheen taloudelliset vaikeudet. Valittajat myöntävät, että monet heidän ongelmistaan johtuivat heikosta taloudellisesta tilanteesta, mutta he painottavat, että tämä ei koskaan voi olla laillinen peruste huostaanotolle. Valittajat painottavat, että lastensuojelulain 13 pykälä säätelee, että jos taloudelliset vaikeudet aiheuttavat huostaanoton tarpeen, perhettä tulee tukea taloudellisesti.

139. Valittajat painottavat myös, että J:n kiireellistä pakkohuostaanottoa perusteltiin hänen terveytensä vaarantumisella, jos äiti olisi saanut tietää huostaanoton valmistelusta. Kiireellisyyden perustelu ei ole rationaalinen. Lain mukaan ainoa oikeutus kiireelliselle pakkohuostaanotolle on akuutti, välitön vaara. Päätöstä ei voida perustella spekuloinnilla mahdollisesta vaarasta, joka johtuu sosiaaliviranomaisen toiminnasta ja itse päätöksen seuraamuksista. Tässä tapauksessa sosiaalihoitaja olisi voinut tehdä kiireellisen pakkohuostaanoton myöhemmin minä hetkenä tahansa, jos sairaalan henkilökunta olisi havainnut mitään merkkejä sellaisesta K:n käyttäytymisestä, joka vaarantaa lapsen.

Lisäksi ei ollut mitään syytä ottaa lapsia huostaan, koska T. oli täysin kykenevä huolehtimaan J:stä ja M. oli jo sijoitettu vapaaehtoisesti turvalliseen ympäristöön lastenkotiin. Sosiaaliviranomaisten merkinnät eivät millään tavoin tukeneet sitä heidän vaatimustaan, että T:n tuli katkaista suhteensa K:hon, ja että tätä voitaisiin pitää välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa J:n hyvinvoinnin suojelemiseksi. Päin vastoin jos lapsen huostaanottoa pidetään oikeutettuna tällaisissa olosuhteissa, se merkitsisi, että mielenterveyden ongelmista kärsivät ihmiset menettäisivät läheistensä tuen.

140. Valittajat huomauttavat lisäksi, että vastaanottokoti oli lausunnossaan 29.10.1993 todennut, että T. oli pitänyt hyvää huolta J:stä ja ymmärsi hänen tarpeitaan. Seurattuaan T:n ja J:n välisen suhteen kehittymistä henkilökunta oli sitä mieltä, että J. oli luonut tunnesuhteen isäänsä ja hänen voitiin ennakoida kehittyvän terveeksi ja tasapainoiseksi lapseksi. Tätä lausuntoa ei kuitenkaan koskaan toimitettu valittajille tai heidän asiamiehelleen, vaikka jälkimmäinen oli huhtikuussa 1994 pyytänyt kopiot kaikista tapaukseen liittyvistä asiakirjoista. Sitä ei ollut myöskään liitetty mihinkään kansallisten tuomioistuinten asiakirjoihin, kun oli kyse J:n huostaanotosta ja sen lopettamisesta. Valittajat esittävät, että heillä olisi saattanut olla tehokkaammat puolustautumisen mahdollisuudet, jos heillä olisi ollut tieto tästä asiakirjasta.

(b) Hallitus

141. Hallitus on eri mieltä. Se esittää, että molempien lasten huostaanotto, jotka päätökset Lääninoikeus vahvisti 9.9. ja 11.11.1993 näitä kahta lasta M:ää ja J:tä koskien, perustui siihen, että heidän huolenpidossaan oli puutteita ja kodin olosuhteet uhkasivat vakavasti vaarantaa heidän kehityksensä. Lääninoikeus päätti samoilla perusteilla, ottaen huomioon mielisairaalan äidin terveydentilan ja perheen tilanteen, ja kun avohuollon tukitoimet eivät riittäneet turvaamaan lasten kasvua, että huostaanotto ja sijaishuolto olivat näin ollen lapsen edun mukaisia.

Päätöksessään 23.9.1994 Korkein hallinto-oikeus pysytti M:ää koskevan päätöksen. 21.8.1995 sama oikeus pysytti J:tä koskevan päätöksen.

Artikla 8:n edellyttämiksi, riittäviksi perusteiksi, hallitus vetoaa niihin lukuisiin sosiaalityöntekijöiden ja lääkäreiden muistiinpanoihin ja lausuntoihin, jotka olivat sosiaalilautakunnan ja sen jälkeen Lääninoikeuden ja Korkeimman hallinto-oikeuden käytössä, kun ne harkitsivat huostaanotto-asiaa. Menettelyä tuki yksityiskohtainen informaatio, jota olivat keränneet psykiatrit ja sosiaaliviranomaiset vuodesta 1989, joten heillä oli perusteelliset tiedot K:n perhetilanteesta.

142. Hallitus painottaa, että J:n suhteen sairaalan potilaskertomuksesta ilmenee, että sairaalan henkilökunta, ottaen huomioon huostaanottopäätöksen syyn, päätti sijoittaa lapsen sairaalan lastenosastolle. Kuten päätöksen perusteluista näkyy, huostaanoton tarkoitus oli lapsen suojeleminen, koska äiti oli vakavasti mielisairas. Jos äiti ja lapsi olisivat olleet samassa huoneessa, mikä on normaali käytäntö suomalaisissa synnytyssairaaloissa, ei suojelua olisi voitu taata. On selvää, että edes sairaalaloissa henkilökunta ei voi valvoa potilaita kaiken aikaa. Lisäksi sairaalan asiakirjoissa ei ole merkintää, joka osoittaisi, että K. olisi vierailut tai yrittänyt vierailulla lastenosastolla, tai että häntä olisi estetty tekemästä niin.

(ii) Tuomioistuimen arvio

143. Tuomioistuin toteaa, että vanhempi lapsista otettiin huostaan tilanteessa, jossa hänet oli vapaaehtoisesti sijoitettu lastenkotiin, jotta hakijat voivat keskittyä uuden lapsen syntymään, ja että J. otettiin huostaan suoraan synnytyssalista siten, ettei hänellä ollut mahdollisuutta saada edes äitinsä maitoa. Huostaanotot perustuivat mm. äidin mielenterveyden ja häiriintyneen käyttäytymisen aiheuttamaan riskiin. Kuitenkin M. oli turvallisessa paikassa lastenkodissa, jossa häntä voitiin suojella ja J. sairaalassa, hänkin turvassa. Lisäksi sairaalan kirjausten mukaan äiti käyttäytyi rauhallisesti synnytyksen aikana, joten hänen käyttäytymistään ei voida pitää huostaanottojen syynä. Lisäksi hän ei ollut koskaan käyttäytynyt väkivaltaisesti tai uhannut käyttäytyä väkivaltaisesti lapsiaan kohtaan. Tuomioistuin toteaa, että hallituksen puolelta on esitetty, että jos lapsi olisi ollut samassa huoneessa äitinsä kanssa, mikä on normaali käytäntö suomalaisissa synnytyssairaaloissa, ei turvallisuutta olisi voitu taata. Tuomioistuin kuitenkin katsoo, että huostaanotto ei ollut ainoa keino lapsen turvaamiseksi. Muita keinoja olisi pitänyt aikakin kokeilla ensin.

144. Vaikka on totta, että äidillä, K:lla on pitkä mielisairaushistoria ja että hän on ollut sairaalahoidossa ja myös psykiatrisessa pakkohoidossa, tuomioistuin kuitenkin toteaa, että äiti oli päässyt sairaalasta kuukautta aikaisemmin, eikä hän ollut mielisairalahoidossa synnyttäessään. Itse asiassa hän näyttää olleen sillä hetkellä suhteellisen hyvässä kunnossa. Lisäksi äidin psykoottista käyttäytymistä vain muutamia tunteja sen jälkeen, kun hän sai tietää menettäneensä vastasyntyneensä, ei voida pitää perusteena jo tehdylle päätökselle. Tuomioistuin pitää todennäköisenä, että kuka äiti tahansa - olipa hänellä tai ei mielisairautta - olisi tällöin ollut vaarassa käyttäytyä häiriintyneesti.

Tuomioistuin katsoo, että sekä perusteet että menettelytavat olivat näissä olosuhteissa ylimitoitettuja, eivätkä perusteltuja. Tuomioistuin toteaa, että hakijoille ei annettu mitään mahdollisuutta edes aloittaa perhe-elämää vastasyntyneen J:n kanssa ja että M:n huostaanotto ei ollut järkevästi perusteltavissa tilanteessa, jossa hän jo oli turvallisessa ympäristössä, ilman mitään niistä riskeistä, joita laki edellyttää huostaanotolta.

145. On lopuksi otettava huomioon, että hakijoille ei kerrottu etukäteen päätöksestä, vaikka viranomaiset olivat valmistelleet päätöksen hyvissä ajoissa etukäteen. Viranomaiset olivat vahvistaneet päätöksensä ottaa lapset huostaan viimeistään 11.6., koska sairaaloita oli informoitu tästä aikeesta jo tuona päivänä. Tuomioistuin katsoo, että hakijoita olisi tullut tuolloin informoida. Viranomaiset sen sijaan jatkoivat valmistelua ilman, että hakijoilla oli tässä vaiheessa osallistumisen mahdollisuutta.

146. Vaikka kansallisilla viranomaisilla on harkintavaltaa sen suhteen, onko huostaanotto tarpeen, tuomioistuin katsoo tarkasteltuaan tapausta kokonaisuutena, että perusteet, joihin on

vedottu ja menetelmät, joita on käytetty olivat ylimitoitettuja. Tämän perusteella tuomioistuin katsoo että tällaisiin toimiin ryhtymällä kansalliset viranomaiset ylittivät harkintavaltansa, ja että tällaisia menetelmiä ei voi pitää välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa. Tämän vuoksi huostaanotto on loukannut Ihmisoikeussopimuksen 8. artiklaa.

(b) Päätös olla purkamatta huostaanottoa

(a) Valittajat

147. Valittajat toteavat, että huostaanoton kesto oli arvioitu pitkäaikaiseksi ja hallitus on useita kertoja toistanut, että perheen fyysinen jälleenyhdistäminen ei ilmeisesti tule lainkaan tapahtumaan. Valittajien mielestä huostaanoton tulisi olla väliaikainen toimenpide, joka tulisi lopettaa niin pian kuin olosuhteet sen sallivat. Valittajien vanhemmuuden ja tapaamisoikeuksien riistäminen oli luonteeltaan pysyvää, ja olisi ollut välttämätöntä 8. artiklan 2 §:n mukaan vain erityisen vahvoilla perusteilla. Sellaisia perusteita ei kuitenkaan ollut.

148. Valittajat huomauttavat, että sosiaalityöntekijät kertoivat T:lle jo hyvin varhaisessa vaiheessa J:n syntymän jälkeen vuonna 1993, ettei hän voinut odottaa voivansa elää J:n kanssa, jos hän jatkoi suhdettaan K:hon. Kuitenkin K. ja T. muuttivat yhteen paljon myöhemmin, vasta vuoden 1994 alussa. Silloin he molemmat tiesivät, että J. ja M. sijoitettaisiin sijaisperheeseen, eikä heitä palautettaisi vanhemmille. Kun T. sai tietää, ettei hän voinut jatkaa perhe-elämää J:n kanssa, hänellä ei ollut mitään syytä olla muuttamatta yhteen K:n kanssa. Valittajien mukaan päätös olla palauttamatta J:tä isälleen oli tehty ennen kuin T. oli päättänyt elää J:n äidin kanssa - ei päin vastoin. Sosiaaliviranomaiset vaativat T:tä lopettamaan suhteensa lapsensa äitiin ehtona sille, että hän voi elää lapsensa kanssa. Heidän mielestään tällainen vaatimus oli selkeästi lainvastainen ja perusteeton.

149. Vaikka oletettaisiinkin, että valittajien tilanne olisi huostaanottopäätöksen aikaan ollut jossain määrin epävakaa - mitä se ei valittajien mukaan ollut - sosiaaliviranomaisten olisi tullut jälleenyhdistää perhe niin pian kuin mahdollista, koska huostaanottomenettely on aina tarkoitettu vain väliaikaiseksi toimeksi. Tästä huolimatta valittajille kerrottiin alusta lähtien, että perhesijoitus olisi pysyvä ja kestäisi lasten aikuisuuteen saakka. Hallitus on lukuisia kertoja toistanut tämän aikomuksen Strasbourgin ihmisoikeustuomioistuimelle. Viranomaiset ovat siten selkeästi toimineet mielivaltaisesti ilman minkäänlaista aikomustakaan lopettaa huostassapitoa riippumatta siitä, millainen valittajien tilanne on. Tästä syystä he ovat joutuneet tilanteeseen, jossa heidän kaikki toimenpiteensä, tai kotimaisille tuomioistuimille asiansa tueksi esittämänsä todisteet, olisivat hyödyttömiä.

(b) Hallitus

150. Hallitus toteaa, että demokraattisessa yhteiskunnassa oli välttämätöntä puuttua hakijoiden oikeuteen perhe-elämän kunnioitukseen. Huostaanotto merkitsee usein pitkäaikaista menettelyä - koska kyseessä on lapsen lapsuus - ja näin ollen menettelyä voidaan pitää täysin normaalina. Hallitus asettaa kyseenalaiseksi sen, voiko lapsen ja vanhempien jälleenyhdistäminen todella olla Ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan perimmäinen tavoite. Huomiota tulisi enemmänkin kiinnittää jokaisen tapauksen erityisiin olosuhteisiin ja erityisesti syihin, joiden vuoksi huostaanotto tehdään ja sitä pidetään yllä. Tässä mielessä tulee muistaa, että lapsuus on lyhyt, mutta hyvin tärkeä vaihe yksilön elämässä hänen tulevan kehityksensä kannalta. Vanhempien lapsiinsa kohdistamat laiminlyönnit ovat siten vakavia, eikä niitä voida aina korjata. Tässä mielessä tulee muistaa, että lapsella on Ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan mukaan oikeus perhe-elämänsä kunnioittamiseen sijaisperheessä ja kotona (alkuperäisessä tekstissä 'lastenkodissa' suom.huom.).

151. Hallitus ei nähnyt lasten ja vanhempien fyysistä yhteensaattamista mahdolliseksi ja sen vuoksi mitään toimia jälleenyhdistämiseksi ei tehty. Lapsi usein kiintyy vahvasti sijaisvanhemiinsa ja siksi lapselle on vahingollista erottaa hänet sijaisperheestä ja perheen

sisällä syntyneistä suhteista. Mitä nuorempi lapsi on, sitä nopeammin psykologiset suhteet lapsen ja sijaisvanhempien välillä kehittyvät. Lapsen olosuhteiden vakiinnuttamiseksi voi olla välttämätöntä, ettei tilannetta muuteta uudelleen. Sekä huostaanotto että sen lopettaminen tulee arvioida lapsen edun kannalta.

152. Hallitus myös huomauttaa, että K. on sairastanut skitsofreniaa siitä lähtien kun M. oli alle vuoden ikäinen. M:n ensimmäisen viiden elinvuoden aikana hänen äitinsä oli ollut psykiatrisessa sairaalahoidossa eri pituisia aikoja yhteensä 13 kuukautta. M:n biologinen isä, joka ei ole valittajana tässä asiassa, ei ole koskaan osallistunut M:n hoitoon. J. taas ei ole koskaan asunut biologisten vanhempiansa kanssa.

Hallitus alleviivaa, että lapset asuvat sijaisperheessä. He ovat olleet siellä vuoden 1994 alusta ja kiintyneet sinne ja tuntevat olevansa kotonaan sijaisperheessä.

Lopuksi hallitus huomauttaa, että nykyisessä tilanteessa oikeus perhe-elämän kunnioittamiseen lasten kannalta katsottuna, merkitsee ennen kaikkea oikeutta asua sijaisperheessä, joka on nyt heidän *de facto* perheensä, sekä asua yhdessä. Tällaisessa tapauksessa huostaanotetun lapsen ja biologisten vanhempien väliset suhteet tulee niin pitkälle kuin mahdollista, taata jollain muulla tavoin kuin perheen fyysisellä jälleenyhdistämisellä, esimerkiksi vierailuilla ja kirjeillä, sen mukaan, mitä lapsen etu edellyttää.

153. Hallitus muistuttaa, että sen jälkeen kun T. tuli siihen johtopäätökseen, ettei halunnut asua erillään K:sta, tuli selväksi, että hän ei olisi kyennyt pitämään huolta lapsesta, kun hänen samaan aikaan olisi tullut huolehtia K:sta, joka kärsi akuutista mielisairaudesta, johon liittyi aggressiivista käyttäytymistä. K. ei aloittanut terapiaa ennen kuin vuosi J:n 1993 syntymän jälkeen. Terapian ansiosta, jossa hän on käynyt siitä lähtien, K:n mielenterveys on parantunut siinä määrin, että vanhemmat voivat nyt huolehtia nuorimmaisestaan R:stä avoimuuden tukitoimin tuettuina.

Sijaisperhe on hallituksen mielestä ensimmäinen ja ainoa perhe, johon lapsilla oli pysyvät ja turvalliset suhteet. Vaikka oletettaisiin, että hallinnollisten tuomioistuinten ratkaisut jatkaa lasten huostassapitoa, olisivat perusteiltaan virheellisiä, mitä ne eivät ole, lapsia ei voida irrottaa sijaisperheestä aiheuttamatta heidän kehitykselleen korjaamatonta vahinkoa.

154. Hallitus huomauttaa, että kun lapset otettiin huostaan K:n kyky toimia vanhempana oli siinä määrin puutteellinen, että huostaanotto oli perusteltua ja lasten edun mukaista. Sen vuoksi oli ilmeistä, että J:n edun mukaista ei ollut sijoittaminen biologisten vanhempien kotiin. Myöhemmin on osoittautunut, että pitkäaikainen psykoterapia oli välttämätöntä K:n kuntoutumisessa.

(ii) Tuomioistuimen arvio

155. Tuomioistuin palauttaa mieliin ylempänä todetun 8. artiklan loukkauksen (katso § 146). Tästä toteamuksesta huolimatta Tuomioistuin katsoo, että kieltäytyminen huostaanoton lopettamisesta ja perheen jälleenyhdistämisestä on tässä tapauksessa tutkittava erillisenä asiana.

156. Tuomioistuin muistuttaa, että syntyneen case law'n mukaan lapsen huostaanotto tulee normaalisti nähdä väliaikaisena toimenä ja se on lopetettava heti kun olosuhteet sallivat, ja kaikkien menettelyjen tulee perimmältään tähdätä siihen, että lapsi ja vanhempi saatetaan yhteen (katso erityisesti ylempänä mainittu Olssonin tapaus [no 1] § 81). Tässä merkityksessä on löydettävä oikea tasapaino niiden etujen välille, jotka huostaanoton jatkaminen tarjoaa lapselle, verrattuna siihen, mitä perheen jälleenyhdistäminen merkitsee vanhemmille (ks. esimerkiksi ylempänä mainittu Olssonin päätös [no 2] § 90). Tässä tasapainottamisessa Tuomioistuin kiinnittää erityistä huomiota lapsen etuun, joka voi mennä vanhempien edun edelle. Erityisesti on niin, että Ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan mukaan vanhemmalla ei ole oikeutta toimia siten, että he vahingoittavat lapsen terveyttä ja kehitystä.

157. Sitä oliko huostaanoton jatkaminen perusteltua tulee arvioida kesäkuussa 1993 vallinneiden olosuhteiden ja sen jälkeisen kehityksen valossa. Tässä merkityksessä on otettava huomioon, että hakijat edelleen asuvat yhdessä naimattomina ja huolehtivat nuorimmasta lapsestaan R:sta, jota ei ole otettu huostaan. K:ta on hoidettu hänen mielisairautensa vuoksi, hän

on ollut sairaalahoidossa ja myös pakkohoidossa. Kuitenkin Tuomioistuimelle toimitetun todistuksen mukaan hänen mielenterveytensä on ollut tasapainossa vuodesta 1996.

158. Tuomioistuin toteaa, että huostaanottopäätösten valmistelun aikaan sosiaalilautakunta konsultoi kahta lääketieteen asiantuntijaa, joilla oli henkilökohtaista tietoa K:sta, tohtoreita M.L. ja K.R. Vaikka he katsoivat, että K. oli sillä hetkellä kykenemätön huolehtimaan M:stä, he katsoivat, ettei hänen mielenterveyttään voitu pitää pysyvänä esteenä. Tämä osoittaa, ettei mahdottomuus jälleenyhdistää perhettä ollut alkuaan itsestään selvää.

159. Tästä huolimatta asiasta päättävät toimivaltaiset viranomaiset näyttävät lähteneen siitä olettamasta, että kyseessä oli näiden kahden lapsen pitkäaikainen huostassapito. Erityisesti se menettelytapa, joka kohdistettiin J:hin, eli vastasyntyneen ottaminen huostaan suoraan synnytyssalista 18.6.1993 oli mielivaltainen, eikä edesauttanut luomaan normaaleja siteitä äidin ja lapsen välille. Sen lisäksi vanhemmilla ei ollut lainkaan oikeutta tavata J:tä hänen ensimmäisten elinpäiviensä aikana. Viranomaisten myöhempi asenne vahvistaa sitä näkemystä, että oli otettu vahva kanta perheen jälleenyhdistämistä vastaan.

160. Sosiaalilautakunnan muistiinpanot 25.10.1993 osoittavat lisäksi, että T:lle oli jälleen kerrottu, että J. ei voinut asua hänen kanssaan, mikäli hakijat jatkavat suhdettaan. 29.10. kirjatut tiedot niistä positiivisista kokemuksista, miten T. oli huolehtinut lapsesta, on käytetty - ei yritykseen jälleenyhdistää perhettä - vaan tukemaan sitä johtopäätöstä, että edellytykset perhesijoitukselle, tarkoittaen sijoittamista sijaisperheeseen, olivat hyvät. Vahvasta ennakkokäsityksestä perheen jälleenyhdistämistä vastaan todistaa viranomaisten lasten sijoituksen yhteydessä 1994 esittämä käsitys, että sijoitus tulee kestäväksi vuosia.

Tällainen viranomaisen määrätietoisuus on melko silmiinpistävää sen valossa, mitä psykiatrian erikoislääkäri, tohtori K.P:n samana vuonna antamassa, sosiaalilautakunnan pyytämässä lausunnossa todetaan. Se liittyi hakijoiden 26.5.1994 esittämään vaatimukseen huostassapidon lopettamisesta. Lausunnossaan 22.9.1994 tri K.P., joka oli tavannut K:n viisi kertaa 16.6.-20.9.1994 välisenä aikana, tuli siihen tulokseen, että K:n mielenterveys, joskaan se ei vielä ollut täysin ongelmaton, ei estänyt häntä toimimasta lastensa huoltajana. Vaikka tri K.P. ei erityisesti suosittelut huostaanoton lopettamista, hän totesi mm., että K:n aloittama taistelu huostaanoton purkamiseksi ja tapaamisrajoitusten lieventämiseksi oli osoitus hänen psyykkisistä voimavaroistaan. Tri K.Po, psykologi, jonka lausunto oli liitetty tri K.P:n lausuntoon totesi tutkittuaan K:n, ettei hänen mielenterveytensä ollut suoranaista esteenä lastensa huoltajana toimimiselle. Tri K.P. todisti myös 28.9.1994 Lääninoikeudessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä koskien 17.4.1994 määrättyjä tapaamisrajoituksia. Hän totesi, että hänen näkemyksensä mukaan K:n terveydellinen tila oli kohentunut, eikä ollut lasten hoitamisen este. Tri K.P. kuitenkin lisäsi, ettei hän aikuispsykiatrina voinut ottaa kantaa kysymykseen lapsen edusta.

161. Lautakunta hylkäsi 14.3.1995 tekemällään päätöksellä vaatimuksen huostaanoton purusta ja painotti sitä osaa tri K.P:n lausunnossa, jossa todetaan K:n emotionaalisen epävakaisuuden jatkuvan ja hänen tarvitsevan jatkossa terapiaa. Todettuaan K:n ja perhetilanteen yleisen paranemisen, lautakunta ei näytä kiinnittäneen huomiota K:n tilanteen erityisiin myönteisen kehitykseen piirteisiin, jotka tri K.P. on lautakunnalle 22.9.1994 antamassaan lausunnossa todennut. Toisaalta lautakunta näyttää antaneen enemmän painoa sille toimitetulle muulle materiaalille, johon kuuluu tri E.V:n 6.6.1994 antama lausunto. Tri E.V.:tä, joka ei ollut ilmeisesti koskaan tavannut K:ta, siteerataan mm. toteamalla, että K:n oli vaikea nähdä lapsiaan yksilöinä, jotka tarvitsevat rakkautta ja huolenpitoa.

162. Kahdella 28.9.1995 tekemällään päätöksellä Lääninoikeus hylkäsi valittajien vaatimuksen huostaanottojen purusta. Oikeus myönsi toisaalta, että K:n terveys oli parantunut. Toisaalta se toteisi, että huostaanoton purkaminen ei ollut mahdollista.

163. K:n myöhempi tervehtyminen ei ole johtanut huostassapidon uudelleen arviointiin. Tällaisen parantumisen on todennut tri K.P. lausunnoissaan 10.9.1996 (ks. § 77) ja 3.6.1998 (ks. § 83).

164. Tapauksesta muodostuu sellainen kuva, että viranomainen on päättänyt olla harkitsematta huostaanoton purkua vartenotettavana vaihtoehtona, lukuun ottamatta satunnaisia

viittauksia tähän mahdollisuuteen. Viranomainen näyttää lähteneen vankasti siitä ennakkoolettamasta, että tarve pitkäaikaiseen huostaanottoon ja sijoitukseen on olemassa. Vaikka tällä ei ole tarkoitettu heidän puoleltaan mitään pahaa, on perheen jälleenyhdistäminen nyt tullut hyvin vaikeaksi, jollei mahdolliseksi. Tätä kehitystä on epäilemättä edistänyt hakijoiden tapaamisrajoitukset lastensa suhteen. Toukokuusta 1994 tämä oikeus on rajoitettu kerraksi kuukaudessa, toisinaan päätöksin, jotka osoittavat enemmän pyrkimystä vahvistaa lasten ja sijaisperheen välisiä siteitä, kuin pyrkiä perheen jälleenyhdistämiseen (ks. § 71).

Tuomioistuimen tehtävä ei ole muodostaa kantaa siihen, miten kansallisten viranomaisten olisi tullut toimia. Se ei esimerkiksi voi sanoa, minä päivänä lapset olisi tullut palauttaa valittajille. Tuomioistuin ei myöskään esitä, että huostaanoton tulisi aina olla tiukasti väliaikainen toimi. Tästä huolimatta, tämän tapauksen olosuhteista käy ilmi, ettei huostaanoton purkua vakavammin edes harkittu, vaikka siihen johtaneissa olosuhteissa oli tapahtunut parannusta. Tästä puuttuu siinä määrin eri osapuolten välinen riittävä tasapuolisuus, että kyseessä on Ihmisoikeussopimuksen 8. artiklan loukkaus. Näin ollen kyseessä on tämän artiklan loukkaus myös näillä perusteilla.

(c) Yhteydenpidon rajoitukset

(a) Valittajat

165. Valittajat huomauttavat, että M. oli jo sijoitettu vapaaehtoisesti lastenkotiin ennen kiireellistä huostaanottoa ja myöhemmin, kun huostaanotto oli varmistettu, hänet sijoitettiin samaan sijaisperheeseen. He painottavat, että J:n yhteydenpito-oikeutta koskevaa päätöstä ei annettu ennen kuin 21.6.1993, eli kolme päivää vauvan syntymän jälkeen, mutta lapsi oli kuitenkin otettu K:lta ja sijoitettu sairaalan lastenosastolle samana päivänä kun hän syntyi. Vanhemmilla ei ollut lainkaan pääsyä hänen luokseen hänen ensimmäisten elinpäiviensä aikana. Hakijoiden käsityksen mukaan tehty päätös oli laiton, koska määräaika ei ilmoitettu. Vanhempien sallittiin tavata M:ää lastenkodissa ja T:n sallittiin tavata J:tä lähes päivittäin alkaen 23.6.1993. K. ei tavannut lapsiaan niin usein kesällä 1993, mutta hänen sairaalassa olonsa vaikutti hänen mahdollisuuksiinsa tavata lapsiaan. Viranomaiset sallivat tapaamiset lasten kanssa heidän sijaiskotiin sijoittamisensa jälkeen kahden tunnin ajan valvottuna. Senkin jälkeen vanhempien oikeutta tavata lapsiaan on rajoitettu ankarasti.

166. Valittajat huomauttavat myös, että viimeisen kuuden vuoden ajan peruste tapaamisten rajoittamiselle on ollut se, että lasten tulee kiinnittyä sijaisperheeseensä ja liian läheiset suhteet omiin vanhempiin vaaransivat tämän tavoitteen. Viranomaisille on riittänyt, että lapsilla oli tietoisuus vanhemmistaan. Kun tämä peruste hyväksyttiin hallintotuomioistuimessa, sitä on sen jälkeen käytetty perusteena muissa rajoituspäätöksissä.

167. Valittajat painottavat, että ainoa peruste tapaamisrajoituksille oli äidin epävakaa terveys. Tällainen peruste ei kuitenkaan täytä lain ankaria vaatimuksia. 14.9.1993 sosiaalityöntekijä on kirjannut, että T:n tapaamiset J:n kanssa on asetettu kyseenalaisiksi, koska J:n sijoittamista sijaisperheeseen valmistellaan. Hän on kirjannut, että T:lle tulee olemaan vaikeaa luopua J:sta. Valittajien mukaan tästä lähtien J:n vierottaminen vanhemmistaan oli systemaattista.

168. Valittajat huomauttavat myös, että he tekivät päätöksen muuttaa takaisin yhteen vasta vuoden 1994 alussa, kun lapset oli jo otettu huostaan ja tiedossa oli, että lapset sijoitetaan sijaisperheeseen. Kun T:lle selvisi kaikkien lupausten ja vaivannäön jälkeen, ettei hän voinut elää tyttärensä kanssa, hänellä ei ollut mitään syytä olla muuttamatta takaisin yhteen K:n kanssa. Tällöin vanhemmat tiesivät, että lapsia ei tulla koskaan palauttamaan kotiin.

169. Valittajien mukaan päätöksiä ankarista tapaamisrajoituksista ei tehty demokraattisella tavalla, koska valittajilla ei ollut mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Menettely ei täytä lain perusvaatimuksia, kuten toimimista äärimmäisen hienovaraisesti, pienimmän mahdollisen intervention periaatteella ja lapsen edun mukaisesti. Esimerkiksi joulukuussa 1993 valittajille ehdotettiin, että he voivat pitää yhteyttä lapsiinsa kirjeitse. Ottaen huomioon, että J. oli alle vuoden ikäinen, on selvää, ettei hän osannut lukea, eikä ymmärtänyt tällaista kommunikointia.

Valittajat huomauttavat myös tilanteesta, jossa sosiaalityöntekijät olivat kieltäneet heitä kertomasta M:lle perhesijoituksesta. Kun K. kuitenkin oli kertonut sijoituksesta - kaikkein tärkeimmästä tapahtumasta lapsen siihenastisessa elämässä - häntä rangaistiin uusilla tapaamisrajoituksilla.

170. Valittajat painottavat, että heidän yhteydenpitoaan M:ään rajoitettiin sinä aikana, kun hänet oli vapaaehtoisesti sijoitettu lastenkotiin, siten, että M. ei saanut käydä kotonaan. Tämä tapaamisrajoituspäätös on selvästi laiton, mitään rajoituksia ei voida asettaa, jos lapsi on vapaaehtoisesti sijoitettu lastenkotiin. Ensimmäiset lailliset rajoituspäätökset tehtiin paljon myöhemmin 21.6.1993.

171. Valittajat huomauttavat, että 15.7.1993 huostaanottopäätökset ja K:ta koskeva tapaamisrajoituspäätös vahvistettiin sosiaalilautakunnassa. Peruste rajoituksille oli K:n aggressiivinen käyttäytyminen ja tunteen purkaukset. Kuitenkin sosiaalityöntekijät olivat kirjanneet, että K:n ja lasten tapaaminen oli mennyt hyvin. Hän ei ollut koskaan vahingoittanut tai uhannut vahingoittaa lapsiaan millään tavoin. Se tosiasia, että hän oli aggressiivinen viranomaisia kohtaan, jotka olivat riistäneet häneltä hänen lapsensa, ei ole laillinen peruste tapaamisten rajoittamiselle ja valittajien oikeudelle nauttia perhe-elämästä lastensa kanssa. Päin vastoin tällainen päätös vain lisäsi K:n stressiä ja psykoottista reagoitua.

(b) Hallitus

172. Hallitus on eri mieltä. Se toteaa, että fyysinen yhteys ei ole ainoa tapa perhesuhteiden turvaamiseen. Suomessa lastensuojelulaisissa mainitut lastensuojelutoimet, kuten huostaanotto ja sijaishuolto ovat lapsen auttamiseksi tarkoitettuja keinoja. Niiden tarkoitus ei ole muuttaa lapsen biologisia siteitä perheeseensä. Isä ja äiti säilyvät huostaanotetun lapsen huoltajina ja holhoojina. Se että lapsi on otettu huostaan ja sijoitettu sijaisperheeseen ei estä häntä myöhemmin tapaamasta vanhempiaan tasavertaisena aikuisena ja siten luomasta normaaleja perhesuhteita. Joka tapauksessa huostaanotto sellaisenaan sisältää joitakin käytännöllisiä ja luonnollisia tapaamisen rajoituksia.

173. Hallitus epäilee pitikö Tuomioistuin kaikkia tapaamisen rajoituksia valituskelpoisina. Joka tapauksessa Hallitus painottaa, että aikarajat ja muutkin ehdot, jotka lastensuojelulaki määrittelee täyttyivät.

174. Hallitus painottaa myös, että viranomaiset aluksi avustivat T:tä monin tavoin hänen pyrkimyksissään luoda suhde vauvaansa. Häntä on tuettu ja ohjattu vastaanottokodissa ja myös tuettu taloudellisesti. Lisäksi sovittiin T:n kuukausittaisista tapaamisista perheneuvojan kanssa. Kun otetaan huomioon, että tarkoitus oli, että T. asuisi vauvan kanssa, suunnitelmassa oli, että järjestettäisiin myös tukiperhe ja sen lisäksi viikoittaista kotiapua. Samaan aikaan T. jatkuvasti tapaili K:ta. Ilmeisesti hän toivoi, että tämä tervehtyisi siinä määrin, että he voisivat yhdessä kasvattaa lapsensa, huolimatta siitä tosiasia, että hänen yhteistyönsä viranomaisten kanssa perustui siihen, että hän huolehtisi lapsesta yksin.

Hallitus painottaa lisäksi, että sosiaaliviranomaisten selosteet selkeästi osoittavat, että M:n lastenkotisijoituksen alussa K:n ja T:n kuten muidenkin sukulaisten vierailuja toivottiin, eikä niitä rajoitettu. Valittajilla oli mahdollisuus viettää öitä lastenkodissa viikonloppuisin. Vierailuja jouduttiin rajoittamaan vasta kun K:n sairaus paheni ja hänen käyttäytymisensä vierailujen aikana aiheutti vahvoja kielteisiä reaktioita M:ssä, samoin kuin hämmennystä ja ahdistusta lastenkodin toimintaan ja ilmapiiriin kokonaisuudessaan.

M:n tapaamisoikeuden rajoittaminen lastenkodissa kohdistui nimenomaan K:hon siksi, että hän kärsi akuutista psykiatrisesta sairaudesta. Seuraavat molempien vanhempien tapaamisrajoitukset perustuivat lääkäreiden ja asiantuntijoiden lukuisiin lausuntoihin.

175. Hallitus muistuttaa myös, että valittajilla on ollut mahdollisuus pitää lapsiinsa yhteyttä puhelimitse ja kirjeitse. Kaksi eri kansallista oikeusistuinta, käsitellessään eri asioissa K:n tapaamisia lastensa kanssa, on nähnyt poikkeuksellisen tärkeitä syitä hänen tapaamisoikeuksiensa rajoittamiseen. Valittajien on kuitenkin sallittu tavata lapsiaan säännöllisesti.

(ii) Tuomioistuimen arvio

176. Tuomioistuin katsoo ylempänä olevan (§ 164) johtopäätöksen valossa, että ei ole tarpeen tutkia tapaamisrajoituksia erillisenä asiana, paitsi siltä osin, kun kyse on nykyisestä tilanteesta.

Tässä merkityksessä tuomioistuin toteaa, että valittajilla on vuodesta 1994 ollut oikeus tavata lapsiaan kerran kuukaudessa. Joskin tämä on saattanut olla perusteettomasti rajoittavaa aikaisemmin, Tuomioistuin ei voi väheksyä sitä tosiasiaa, että lapset ovat nyt olleet huostassa liki seitsemän vuotta. Tässä valossa Tuomioistuin hyväksyy, että kansallisilla viranomaisilla on harkintaoikeus siihen, ovatko rajoitukset välttämättömiä lasten tämänhetkisen edun vuoksi. Näin ollen tässä ei ole loukattu Ihmisoikeussopimukseen 8. artiklaa.

II VÄITETTY SOPIMUKSEN 13 ARTIKLAN LOUKKAUS

177. Valittajat esittävät, että heillä ei ollut käytössään tehokkaita oikeussuojakeinoja sitä vastaan, että heidän oikeuttaan perhe-elämänsä kunnioitukseen, jonka Sopimuksen 8. artikla takaa, on loukattu. Sopimuksen 13 artiklassa todetaan:

‘Jokaisella, jonka tässä yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytössään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt’

178. (liian monitulkintainen käännettäväksi) The Government argued that it was not possible to take up the applicants’ claim even in respect of Article 8 as the applicants could not derive from Article 13 a right to a remedy for the alleged violations referred to, and thus there could not be a question of a violation of that Article.

The Government further noted that the authority referred to in Article 13 may not necessarily be a judicial one, but if it is not, its powers and the guarantees which it affords are relevant in determining whether the remedy before it is effective. Vaikkei mikään yksittäinen keino yksinään täytä artiklan 13 vaatimuksia, kansallisen lain antamat keinot yhdistettyinä täyttävät tehtävän.

Hallitus viittaa mahdollisuuteen vedota oikeudessa Perustuslain 2 luvun 93 pykälään ja asiaan kuuluvaan rikoslain lukuun, joiden mukaan viranomaista voidaan syyttää rikoslain perusteella ja asettaa korvausvastuuseen vahingonkorvauslain perusteella, jolloin valtio voidaan määrätä korvaamaan vahingot. Johtopäätöksenä hallitus toteaa, että valittajilla oli ollut riittävät oikeussuojakeinot artiklan 13 merkityksessä, koska he saattoivat, jos välttämätöntä saada riittävästi lain turvaa niiden väitteidensä suhteen, joita he esittivät Sopimuksen 8. artiklan suhteen.

179. Tuomioistuin toteaa, että valittajat ovat voineet valittaa hallinnollisiin tuomioistuimiin huostaanottoa koskien, huostaanoton purusta kieltäytymisestä sekä lukuisista tapaamisrajoituksista. On totta, että valittajien valitukset eivät onnistuneet. Kuitenkaan keinon tehokkuus 13 artiklan merkityksessä, ei ole riippuvainen myönteisen lopputuloksen varmuudesta (ks Vereinigung Demokratischer Soldaten Österreichs sekä Gubi v. Austria tuomio 19.12.1994, Series A no. 302, § 55). Ei ole mitään osoitusta siitä, että suomalainen hallinto-oikeus ei yleensä täyttäisi ‘tehokkaan oikeuskeinon’ vaatimuksia 13. artiklan merkityksessä. Ottaen huomioon myös muut keinot, jotka hallitus toi esiin, Tuomioistuin toteaa, että valittajilla oli käytössään sellaiset keinot jotka täyttävät vaatimukset. Näin ollen kyseessä ei ollut artiklan 13 loukkaus.

III SOPIMUKSEN 41 ARTIKLAN MUKAINEN VALITUS (korvaukset, ei käännetty

180-187)

(Korvaukset perheelle 40.000 mk kummallekin vanhemmalle)

NÄISTÄ SYISTÄ TUOMIOISTUIN YKSIMIELISESTI

1. Päätyy siihen, että Sopimuksen 8. artiklaa on loukattu
2. Päätyy siihen, että Sopimuksen 13. artiklaa ei ole loukattu
3. Päätyy siihen, että (korvaukset)
4. Hylkää valittajien muut vaatimukset

Georg Ress Vincent Berger

TUOMARI PELLONPÄÄN ERIÄVÄ KÄSITYS

Olen tässä tapauksessa äänestänyt sen lopputuloksen puolesta, että tapauksessa on kyse artikkelin 8 loukkauksesta. Olen kuitenkin eri mieltä enemmistön kanssa tämän lopputuloksen syistä. Mielestäni lasten huostaanotto ei sellaisenaan loukannut 8. artiklaa, mutta olen samaa mieltä siitä, että huostaanottopäätöksen jälkeinen kehitys osoittaa sellaista näkemystä, joka ei kunnioita valittajien oikeutta nauttia perhe-elämänsä kunnioitusta, jonka tämä artikla takaa. Lyhyesti sanottuna, en jaan sitä käsitystä, joka ilmaistaan § 146:ssa, mutta allekirjoitan sen, mitä todetaan § 164:ssä.

Totean, että huostaanottopäätökset 15.6.1993 perustuivat lähtökohtaisesti äidin vakavaan sairauteen, hänen ajoittain kontrolloimattomiin emotionaalisiin reaktioihinsa, jotka saattoivat olla lapsille traumatisoivia, taloudellisiin ja muihin perheen vaikeuksiin ja T:n kyvyttömyyteen hoitaa äitiä ja lapsia samanaikaisesti. Lisäksi on todettu, että äiti ei kyennyt ottamaan vastaan neuvoja ja ohjausta ja että avohuollon tukitoimia ei voitu toteuttaa tarvittavassa laajuudessa. Kiireelliset huostaanottopäätökset 18. ja 21.6.1993 perustuivat samoihin syihin.

Kysymys on siitä, olivatko syyt tämän tapauksen olosuhteissa asianmukaisia ja riittäviä, kun otetaan huomioon kansalliselle viranomaiselle myönnetty harkintavalta. Kuten Tuomioistuimien huomauttaa viranomaisille on annettu laaja harkintavalta arvioida huostaantoton tarpeellisuutta, kun taas tarkempaa harkintaa tarvitaan, kun on kyse lisärajoituksista.

Tukeutuen niihin faktoihin, jotka tuomiossa on todettu, totean, että K. oli ollut useaan otteeseen sairaalahoidossa mielenterveyden ongelmien vuoksi, johon kuului myös pakkohoitojakso hieman yli vuosi ennen päätöksen tekoa. 19.3.1993 K:n äiti oli ilmaissut tyytymättömyytensä mielenterveysasiantuntijoiden tuen puutteesta ja pelkonsa, että jotain saattaisi tapahtua, jos hänen tyttärensä ei saada hoitoon. Pian tämän jälkeen 24.3.1993, K. oli todellakin tarkkailtavana sen suhteen, pitikö hänet määrätä psykiatriseen pakkohoitoon, mutta edellytykset eivät täyttyneet (ks. § 14.). 7.6.1993 T. oli sanonut, että K. tarvitsi sairaalahoitoa (§ 16). Muutama päivä myöhemmin, 11.6.1993 sosiaalityöntekijä, joka oli perehtynyt perheen tilanteeseen ilmaisi huolensa K:n ja tulevan lapsen terveydestä (§ 20).

Punnittaessa väitettä K:n kontrolloimattomasta käyttäytymisestä ja sen traumatisoivan vaikutuksen lapsiin, mielestäni asiakirjoissa on viitteitä sellaisesta käyttäytymisestä (§§ 14, 17) sekä todisteita M:n kehityksen häiriintymisestä (§ 16).

Kiinnitän huomiota siihen, että viranomaiset eivät ole ryhtyneet huostaanottoon hätiköiden. Sosiaaliviranomaisten ja perheen välillä on ollut kanssakäymistä vuodesta 1989 ja he ovat monin tavoin auttaneet perhettä taloudellisissa ja sosiaalisissa vaikeuksissa. Myös valittajien sukulaiset ovat olleet yhteydessä sosiaaliviranomaisiin, mutta eivät näytä voineen tarjota merkittävää apua (ks. § 18).

Selväksi käy, että huostaanoton mahdollisuus oli esillä ensimmäistä kertaa myöhään maaliskuussa 1993 (ks. § 17). Ennen lopullista päätöstä sosiaalilautakunta hankki kahden sellaisen lääkärin lausunnon, jotka olivat hoitaneet K:ta lukuisten sairaalassaolojen aikana. Lausunnoissaan 12.5.1993 lääkärit toteavat, että vaikka K:n mielenterveys ei ollut pysyvä este M:n hoitamiseen, hän oli sillä hetkellä kyvytön huolehtimaan hänestä.

Näiden olosuhteiden valossa olen sitä mieltä, että syyt näiden kahden lapsen huostaanottoon olivat asianmukaiset ja perustellut, eikä niitä näin ollen voida luonnehtia mielivaltaisiksi. Mielestäni tämä koskee sekä huostaanottopäätöksiä 15.7.1993 että myös kiireellisiä päätöksiä 18. ja 21.6. samana vuonna. Harkintaoikeutensa puitteissa kansalliset viranomaiset, joiden etuna on suora kontakti asianosaisiin, olivat perustellusti oikeutettuja harkitsemaan, että niissä olosuhteissa lasten etu vaati muita kuin avohuollon tukitoimia, joita oli tähän asti kokeiltu. Menettelyä, jolla kiireellinen huostaanottopäätös koskien J:tä toteutettiin, voidaan kritisoida ja palaan asiaan alempana.

Olen tyytyväinen myös siihen päätöksentekoprosessiin, joka johti lasten huostaanottoon, koska siinä ei jätetty valittajien etuja ottamatta huomioon siinä määrin, ettei heillä olisi ollut vaadittua mahdollisuutta puolustaa omia intressejään. Vaikka valittajia ei näköjään informoitu siitä, että lapset oltiin ottamassa huostaan väliaikaisena toimenä heti vauvan synnyttyä, hyväksyn sen, että tapauksen olosuhteissa viranomaisilla on voinut olla laillinen peruste menettelylleen. Mielestäni he eivät ole ylittäneet harkintavaltaansa myöskään tässä mielessä. Joka tapauksessa valittajilla oli riittävä tilaisuus tulla kuulluksi ja hankkia asiamies ennen lautakunnan päätöstä 15. 7.1993. Heillä oli myöskin valitusmahdollisuus, jota he käyttivät kahteen oikeusasteeseen.

Edellisen jälkeen, olen kuitenkin samaa mieltä siitä, että tapa, jolla J:n kiireellinen huostaanotto toteutettiin oli karkea, vaikka otetaan huomioon sen hetken vaikeat olosuhteet. Se ei kuitenkaan muuta kiireellistä huostaanottopäätöstä tai sen perusteita mielivaltaisiksi ja Sopimuksen 8. artikkelin kannalta asiaankuulumattomiksi. Vaikka tapaa, jolla J:n kiireellinen huostaanotto toteutettiin voidaan pitää erillisenä ihmisoikeusloukkauksena, pidän tärkeänä arvioida tätä tapauksen yksityiskohtaa sen suhteen, miten

huostaanottopäätös tässä tapauksessa toteutettiin. Tapaamisrajoituksia, jotka asetettiin heti J:n syntymän jälkeen, ja joita Tuomioistuin on hyvin osuvasti kuvannut sanoilla: 'eivät edesauttaneet normaalin äiti-lapsi suhteen luomista' (§ 159), voidaan pitää osoituksena viranomaisten tiukasta asenteesta perheen jälleenyhdistämistä vastaan. Tapa, jolla kiireellinen huostaanotto toteutettiin yhdessä muiden pykälissä 156-164 esitettyjen tuomion perustelujen kanssa, oikeuttaa sen johtopäätöksen, että kyseessä on 8. artiklan loukkaus.